UNIVERZITA KARLOVA

FILOZOFICKÁ FAKULTA

ÚSTAV TRANSLATOLOGIE

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Veronika Mejzlíková

Komentovaný překlad: *Bruxelles insolite et secret* (Nathalie Capart, Isabelle de Pange, Nicolas van Beek, Éditions Jonglez, Versailles 2012, str. 17–45, 95–102)

Annotated translation: *Bruxelles insolite et secret*(Nathalie Capart, Isabelle de Pange, Nicolas van Beek, Éditions Jonglez, Versailles 2012, str. 17–45, 95–102)

Praha 2017 Vedoucí práce: PhDr. Šárka Belisová

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Šárce Belisové za její trpělivost a ochotu při konzultacích této bakalářské práce, za cenné připomínky a rady k překladu. V neposlední řadě patří dík také mé rodině a manželovi za podporu a přečtení práce.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně, že jsem řádně citovala použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 18. května 2017

.....

Veronika Mejzlíková

Anotace

Tato práce sestává ze dvou základních částí - obsahuje překlad publikace *Bruxelles insolite et secret* do češtiny a komentář k tomuto překladu. Komentář zahrnuje překladatelskou analýzu textu na základě modelu Christiany Nordové. Práce dálevytyčuje překladatelskou metodu, překladatelskou problematiku a její řešení, pojednává o uplatněných překladatelských postupech a překladatelských posunech, ke kterým při překladu došlo s využitím teorií překladu Jiřího Levého a Antona Popoviče.

Klíčová slova

Překlad, teorie překladu, překladatelská analýza, překladatelská metoda, překladatelský problém, překladatelský postup, překladatelský posun, turistický průvodce, Brusel.

Abstract

This bachelor‘s thesis consists of two main parts – it contains translation of the *Bruxelles insolite et secret* publication and a commentary of this translation. The commentary includes translation analysis based on Christiane Nord’s model. The thesis also sets up a translation method, translation problems and their solutions. It treats translation procedures that have been used and translation shifts that occured, using Jiří Levý’s and Anton Popovič’s translation theories.

Key words

Translation, translation theory, translation analysis, translation method, translation problem, translation procedure, translation shift, travel guide, Brussels.

Obsah

Úvod ... 7
1. Překlad ... 8
2. Překladatelská analýza ... 30
2.1 Vnětextové faktory ... 30
2.1.1 Autor, intence, médium ... 30
2.1.2 Adresát textu originálu; presupozice ... 30
2.1.3 Význam překladu do češtiny, příjemce překladu ... 30
2.1.4 Funkce textu ... 31
2.2 Vnitrotextové faktory ... 31
2.2.1 Struktura, kompozice a styl ... 31
2.2.2 Syntax ... 32
2.2.3 Lexikum ... 32
3. Překladatelská metoda ... 34
4. Překladatelská problematika ... 35
4.1 Reálie, kulturní aluze ... 36
4.2 Problematika na syntaktické úrovni ... 36
4.3 Problematika na lexikální a sémantické úrovni ... 37
4.3.1 Názvy ... 37
4.3.2 Adresy a další údaje ... 37
4.3.3 Cizí slova ... 37
4.3.4 Terminologie ... 38
4.3.5 Sémantika interpunkčních znamének ... 38
4.3.6 Sémantická divergence ... 39
4.4 Další problematika ... 39
4.4.1 Problematika nadpisů a podtitulků ... 39
4.4.2 Slovní hříčky, rýmy ... 40
5. Překladatelské postupy ... 41
5.1 Transpozice ... 41
5.1.1 Transpozice slovního druhu ... 41
5.1.2 Syntaktická transpozice ... 41
5.2 Koncentrace ... 42
5.3 Diluce ... 42

5.4 Étoffement ... 43
5.5 Dépouillement ... 43
5.6 Modulace ... 43
6. Překladatelské posuny ... 45
6.1 Generalizace ... 45
6.2 Intelektualizace ... 47
6.3 Explikace ... 48
6.4 Substituce ... 48
6.5 Omise ... 49
6.6 Nivelizace ... 50
Závěr ... 51
Bibliografie ... 52
Přílohy ... 54

Úvod

Tato práce obsahuje překlad několika kapitol z uvedené publikace a komentář k překladu. Komentář zahrnuje překladatelskou analýzu textu založenou na modelu Christiany Nordové, vytyčení překladatelské metody, určení překladatelských postupů, typologii překladatelské problematiky a překladatelských posunů. Práce je teoreticky podložena teoriemi překladu zejména Jiřího Levého a Antona Popoviče; dále vybranými lingvistickými pracemi Jana Šabršuly.

Publikace *Bruxelles insolite et secret* představuje množství architektonických památek, muzeí, kaváren a dalších zajímavostí hlavního města Belgie Bruselu. Nejde však o typický příklad turistického průvodce popisujícího nejnavštěvovanější památky, snaží se naopak vyzdvihnout neznámá a opomíjená místa. Tuto příručku sepsal kolektiv autorů na základě osobní zkušenosti, což znamená, že sami navštívili místa, o kterých píší. Tipy na procházky po městě a návštěvy museí a zajímavých míst nasbírali během několika let života v Bruselu s pomocí místních obyvatel. Publikaci jsem si k překladu vybrala proto, že se zajímám o belgickou historii a kulturu, v Bruselu jsem sama žila a studovala po dobu jednoho semestru.

1. Překlad

Muzeum umělých hmot – Plasticarium

- Poblíž bývalých kasáren Petit Château
- Jak se tam dostanete: Tramvají č. 51 do zastávky Porte de Flandre nebo metrem do stanice Sainte-Catherine
- Kontaktujte Phillipa Decelle na čísle 02 344 98 21 (předvolba pro Belgii +32), abyste si domluvili návštěvu a dozvěděli se přesnou adresu
- Vstupné: 10 € na osobu

Všechno plastické je fantastické!

Plasticarium patří mezi nevšední místa, díky kterým si Brusel zamilujete. Nachází se poblíž centra a může se chlubit největší a nejkvalitnější sbírkou předmětů ze syntetických materiálů na celém světě. Zájem o návštěvu vzbuzuje nejen sbírka sama, ale i osobnost Philippa Decella, majitele tohoto soukromého muzea. Jeho nadšení se projevuje tím, že nadále pravidelně obohacuje své sbírky nákupem nových předmětů. V den naší návštěvy zrovna pořídil lampu ve tvaru létajícího talíře z roku 1963. Philippe Decelle je velmi komunikativní, sám s nadšením a vtipem provází návštěvníky. Má to však jeden háček – aby se návštěvníci příliš nerozptýlili v prostorách muzea, pro vstup je třeba shromáždit skupinu nejméně 10 osob (nejvíce 20 osob).

Sbírka je zaměřena zejména na umělohmotné předměty vyrobené mezi lety 1960 a 1973. V roce 1960 byl vyroben první kus nábytku z umělé hmoty a v roce 1973 proběhla první ropná krize, která způsobila výrazné zdražení těchto materiálů. Krátké, bezmála patnáctileté období předcházející ropné krizi bylo zlatým věkem umělých hmot.

Syntetický materiál částečně vděčí za svůj vznik druhé světové válce – až do 40. let se padáky vyráběly z hedvábí, materiálu pocházejícího především z Japonska. V důsledku útoku na Pearl Harbour byly dodávky hedvábí zastaveny, Američané byli nuceni za ně nalézt náhradu, a tak vynalezli nylon, nový druh syntetického materiálu.

Poté, co vás uvítá umělohmotná figurína sedící za jedním z pěti psacích stolů, které dříve vlastnil Georges Pompidou, si můžete projít tři patra budovy. V prvním patře uvidíte design, který náš průvodce popsal jako „dekorativní průmyslový design pro společenské účely“. V současné době je významným představitelem tohoto směru známý francouzský designér Philippe Starck, který vytváří z předmětů každodenní potřeby (například kartáčku na zuby) umělecká díla. Výrobu industrializuje a tím snižuje pořizovací cenu. Zpřístupňuje tak určitý druh umění široké veřejnosti.

V tomto prvním patře si povšimněte piknikové sady ve tvaru létajícího talíře a kulového servírovacího podnosu. Druhé patro se věnuje „hravějšímu“ období po roce 1968 – můžete si zde prohlédnout neobvyklé židle ve tvaru zubů – od stoliček až po řezáky. Uvidíte také židli ve tvaru květiny vytvořenou designérem Günterem Beltzigem, slavné závěsné křeslo nebo

křeslo ve tvaru vejce. Všimněte si, že veškerý nábytek má zaoblené tvary. Je tomu tak nejen kvůli vzhledu, ale také z praktického důvodu – pouze tyto tvary bez ostrých úhlů mohou být sériově vyráběny ve formách.

Poslední patro je zaměřené na současnost, zejména na tvorbu designérů Starcka a Césara. Nepřehlédněte pozoruhodnou vychytávku – nafukovací cestovní obraz. Stane se nezbytností pro ty, kteří často přespávají v hotelech a už mají dost neosobitého designu pokojů bez nápadu. Obraz stačí pouze zabalit do kufru, na pokoji ho potom nafouknout a pověsit na zeď. Přeprava je úplně snadná, až budete odjíždět, jednoduše ho opět vyfouknete. Minimální zátěž pro maximální efekt – ať jste kdekoli, můžete se cítit jako doma.

Prostor 500 metrů čtverečních, kterým muzeum disponuje, přestal časem dostačovat. A proto apelujeme na ty, co se vyznají – Philippe Decelle hledá v současné době prostory o rozměrech 2000 metrů čtverečních, ve kterých by jeho sbírka co nejlépe vynikla.

K vidění v okolí

Základní škola

- Rue Locquenghien 16

Budova základní školy byla postavena mezi lety 1903 a 1908 architektem Fernandem Symonsem. Zaujme nádhernou nástěnnou malbou (viz strana 148) přisuzovanou belgickému secesnímu umělci Privat-Livemontovi. Malby jsou silně poničené i přesto, že jsou chráněné římsou. Je na nich vyobrazena velká květinová girlanda s ovocem, se kterou si hraje několik obnažených dětí. Malba obklopuje dva oblouky zdobené alegorickými reliéfy. Na levé straně je kohout vítající vycházející slunce kokrháním, na pravé je stoh knih znázorňující vědění, sova představující moudrost a váhy představující spravedlnost. Úplně napravo je třetí oblouk s vyobrazením slepice obklopené kuřaty.

Socha s vojenským holubem

- Náměstí Square des Blindés
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Sainte-Catherine

Belgický holubářský svaz čítá ještě celých 36 000 členů.

Belgie je bezpochyby jedinou zemí, která má sochu na počest vojenských poštovních holubů. Belgie byla také jedinou zemí využívající poštovní holuby k vojenským účelům v průběhu druhé světové války díky rozsáhlé holubářské tradici. Belgický holubářský svaz se rozšiřoval už před rokem 1939 (na počátku století čítal 130 000 členů). Za rozvojem této holubářské tradice stojí zřejmě dělnické obyvatelstvo regionu Charleroi. Dělníci měli omezené finanční prostředky, a tak se jim holubářství stalo finančně nenáročnou zálibou, díky které mohli snadno zapomenout na všední starosti.

Se zvyšováním životním úrovně se začal snižovat počet členů spolku. V dnešní době jich je 36 000, stále ale pořádají soutěže, které se staly důvodem existence tohoto koníčku. Padesátka zemí, které mají holubářský svaz, se pravidelně shromažďuje k vypouštění holubů, kteří mají urazit vzdálenost až 1500 km. Belgický holubářský svaz se nachází na adrese Rue de Livourne č. 39, ve čtvrti Ixelles. Na sekretariátu ochotně odpoví na vaše dotazy a v zahradě jistě narazíte i na pár holubů.

Poštovní holub

Poštovní holub má jedinečnou schopnost se vždy vrátit, bez ohledu na to, zda je vypuštěn 500 metrů, 100 kilometrů, nebo v některých případech dokonce i více než 1000 kilometrů od domova. Vysvětlení této dovednosti sice stále není známo, ovšem někteří ji přisuzují přítomnosti drobných krystalů v holubím mozku. Tuto holubí schopnost objevil již před dávnou dobou Julius César, který při dobývání Galie využíval poštovních holubů k odesílání dopisů do Říma. Tímto způsobem informoval své stoupence o průběhu válečného tažení.

Nenechte se však uvést v omyl – to, co občas vídáme ve filmech, tedy holuba, který je vypuštěn proto, aby doručil zprávu na určité místo a zase se vrátil, neexistuje. Holub se může vrátit pouze k sobě domů. Aby bylo možné poslat dopisy na různá místa, bylo by třeba sehnat holuby, kteří byli chováni na daných místech. A pokud byste chtěli poslat více dopisů na stejné místo postupně za sebou, museli byste využít počtu holubů odpovídajícího počtu dopisů. Není to žádný zázrak, přeci jen se dopis nedá doručit, pokud se příjemce nenachází poblíž holubníku.

„Banánový“ okruh

Architektonické pozůstatky koloniální doby

Výzdoba fasád některých budov v centru Bruselu je inspirována faunou a flórou belgického Konga, zejména banánovníkem, stejně jako například kinosál Gran Eldorado (viz strana 37). Povšimněte si například budovy v ulici Antoine Dansaert, číslo popisné 75-79. Budovu nechal postavit Eugène Dhuicque roku 1927 pro velkoobchodníka s exotickým ovocem Gérard Koninckx Frères, je zdobena krásným vlysem z kameninové keramiky s banánovým motivem. Banány byly zdrojem bohatství mnoha obchodníků na začátku 20. století. Motiv navrhl Armand Paulis, vyrobil jej pařížský keramik D‘homme.

Další stopy po tehdejším výnosném obchodu s banány najdeme na adrese Boulevard d’Ypres 34. Budova ve stylu art deco byla též postavena pro firmu Gérard Konincx Frères a je též zdobená banánovými motivy na vrcholech fasádových pilastrů.

K vidění v okolí

Ateliér Coppens

- Náměstí Place du Nouveau Marché aux Grains 23
- Otevírací doba: otevřeno od pondělí do pátku 10:00–18:00
- Komentované prohlídky dle domluvy na tel. čísle 02 538 08 13

Ateliér Coppens se nachází jen kousek od ulice Antoine Dansaert. Navzdory výraznému neonovému nápisu není kolemjdoucími příliš navštěvován. Na vyžádání budete mít možnost pozorovat tým slavného návrháře Christopha Coppense při práci a být svědky výroby kloubouků a jiných módních doplňků. Pokud zaplatíte 500 € (bez DPH), budete se moci s přáteli (ve skupině minimálně 20 osob) zúčastnit hodinové komentované prohlídky. Pokud budete mít štěstí, prohlídku povede sám Christophe Coppens. Ten vám představí jednotlivé techniky a fáze výroby.

Ulička Rue de la Cigogne

- Rue de Flandre 138–140, rue du Rempart de Moines

Rue de la Cigogne je pravděpodobně jednou z nejkrásnějších uliček v Bruselu. Je pokrytá starobylou kamennou dlažbou a lemovaná historickými budovami, což jí dodává onen venkovský ráz, tolik oceňovaný jejími obyvateli. Vstup do ulice ze strany Rempart des Moines má portál, nad nímž je kaplička ukrývající sochu svatého Rocha od neznámého sochaře.

Umělecké centrum La Bellone

- Rue de Flandre 46

La Bellone sice není vidět z ulice, pyšní se ale jednou z nejkrásnějších fasád v Bruselu.

Velká část obyvatel Bruselu umělecké centrum La Bellone nezná, protože budova není vidět z ulice. La Bellone se pyšní jednou z nejkrásnějších fasád hlavního města. V současné době se proměnila v centrum zasvěcené umění, poskytující zázemí mnoha kulturním organizacím, jako například organizaci pořádající veřejné recitace poezie nebo Contredanse, což je asociace podporující choreografickou tvorbu. Najdete zde knihovnu, zkušebny, konferenční sály. Představení a koncerty se v těchto prostorách bohužel konají pouze zřídkakdy. Tento architektonický klenot můžete obdivovat díky večeřím, konferencím a dalším zde pořádaným aktivitám.

Fasádu budovy si také můžete prohlédnout, pokud přijdete v otevírací době kanceláře – od pondělka do pátku od 10 do 18 hodin. Pokud budete diskrétní, nechají vás v klidu vychutnat krásu fasády, postavené mezi lety 1697 a 1708. Jejím autorem je architekt a sochař Jean Cosyn, který od roku 1695 pracoval rovněž na rekonstrukci náměstí Grand-Place

V chodbě u vstupu si vezměte informační letáček. Povšimněte si různých zajímavostí, třeba bysty Bellone, antické bohyně války, která budově propůjčila jméno. Kolem bysty je celá řada zbraní a praporů.

La Bellone je plná křesťanských symbolů, vzhledem k tomu, že byla postavena na místě původního kláštera řádu bílých sester Růže z Jericha. Dvanáct oken má představovat dvanáct měsíců v roce a dvanáct apoštolů. Také číslo sedm je zde vícekrát zastoupeno: fasces ve spodní části třetího pilastru nalevo od dveří se skládá ze sedmi proutků, kohout ve spodní části prvního pilastru napravo od dveří má sedm pírek, překlad dveří hlavního vchodu zdobí sedm kuželovitých kapek a všechny pilastry jsou zdobené sedmi rovnoběžnými žlábky.

Jednoho deštivého dne se zrodila myšlenka zastřešit vnitřní dvůr La Bellone. Stalo se tak roku 1995. Dnes můžeme tento klenot obdivovat kdykoli, nehledě na počasí. Škoda, že v Belgii tolik prší, bylo by lepší fasádu nechat volně dýchat, jako živoucí památku. V současné době bohužel působí spíše jako muzeum.

K vidění v okolí

Archeologické vykopávky v hotelu Marriott

- Rue Paul Delvaux 4

Menší expozici o archeologických vykopávkách, které na tomto místě probíhaly v roce 1999, najdete v jednom z barů hotelu Marriott, přístupného z ulice Paul Delvaux. Terén, na kterém je postaven hotel, vytvářel původně ostrůvek mezi třemi rameny řeky Senne. Ostrůvek byl využíván k chovu ryb.

Quai aux Briques 62

Tato budova je reprezentativním vzorkem architektury 17. století. Pyšní se krásnými dveřmi v barokním stylu, nad kterými je okulus, okrouhlý otvor, se svorníkem zdobeným motivem lodi připomínající přístavní minulost čtvrti Sainte-Catherine.

Viva M'Boma

- Rue de Flandre 17
- Tel.: 025121593
- Otevírací doba: otevřeno každý den v době oběda a ve čtvrtek a v pátek večer

V restauraci Viva M'Boma si přijdou na své i ty nejodvážnější mlsné jazýčky, vyznavači tradičních i extravagantních chutí. V bývalé prodejně vnitřností jsou zdi obložené zářivě bílými keramickými dlaždicemi. V nabídce mají dušená líčka, hovězí oháňky s morkem, pečený telecí hřbet s ledvinkami nebo teplý jehněčí jazyk. Mozeček si dáte syrový, nebo smažený? A hovězí vemínko opečené nebo jako carpaccio?

Hotel Welcome

- Quai au Bois à Brûler 23
- Tel.: 02 219 95 46
- Email: info@hotelwelcome.com
- Web: www.brusselshotel.travel

Příjemný hotel Welcome má pokoje vybavené ve stylu různých exotických zemí – Čína, Japonsko, Indonésie, Keňa, atd. Pokoj s názvem „Belgium" má zeď zdobenou květinovou mozaikou. Cena za pokoj od 96 € do 210 € (za apartmá s vířivkou).

Pisoár u kostela Sainte-Catherine

- náměstí Place Sainte-Catherine
- Jak se tam dostanete: metrem na stanici Sainte-Catherine

Poslední fungující veřejný pisoár v Bruselu

Poslední fungující veřejný pisoár v Bruselu najdete u levé stěny kostela Sainte-Catherine. Nepůsobí sice příliš lákavě, ale přeci jen překvapuje svým umístěním a svědčí o fascinující historii zpracování lidských exkrementů v hlavním městě.

Problematika spojená s exkrementy se objevila v souvislosti s rychlou urbanizací. Na venkově jako latríny posloužily stáje a hnojiště a exkrementy se poté využívaly jako hnojivo. To bylo vysoce ceněno v době, kdy ještě neexistovala chemická hnojiva. Ve městě lidé vykonávali potřebu na ulicích a odpad byl odváděn do městské kanalizace. S nárůstem počtu obyvatel v 19. století se objevil problém všudypřítomného zápachu. V té době se věřilo, že přenáší nemoci. Z morálního hlediska se také začaly více brát ohledy na stud. Tyto skutečnosti postupně přinutily místní orgány čelit problému.

V Bruselu byly první pisoáry zavedeny roku 1845. V dnešní době už je poněkud zvláštní, když takové místo najdeme u kostelní zdi. Pisoáry byly umisťovány na hodně frekventovaných místech (školy, kostely, nebo jiná veřejná místa) proto, aby si obyvatelé města osvojili nové hygienické návyky.

Pisoár u kostela Sainte-Catherine překvapuje také tím, že nechává možnost částečně zahlédnout dění za zástěnou. Nešlo jen o hygienu, ale také o to, aby místo nelákalo k nepřístojnostem. Ženy tam ostatně neměly přístup – prostě si musely více hlídat své tělesné potřeby.

Milé dámy, pokud se vám nechce platit za použití toalet v restauracích a kavárnách, vězte, že vykonání potřeby na ulici by vás v roce 1846 stálo jeden až tři dny vězení. Ostatně, není to dovoleno ani dnes.

K vidění v okolí

Zmrzlina s příchutí mořských plodů ve zmrzlinářství Comus a Gasterea

- Quai aux Briques 82

Pan Comus je pravděpodobně nejoriginálnějším zmrzlinářem v celém městě. Vyrábí zmrzlinu s například s příchutí mořských plodů nebo lilku. Majitel si zakládá na tom, že se jedná o opravdovou zmrzlinu z mléka, nikoli o sorbet ze sirupu a vody. Pokud nevěříte, vyzkoušejte sami tyto fantastické chutě. Pro méně odvážné jsou připraveny i běžné příchutě.

Obnovený úsek řeky Senne

- Rue Saint-Géry 23
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Sainte-Catherine
- Otevírací doba: otevřeno od pondělí do pátku 7:00–18:00

Část řeky Senne v centru pod širým nebem

Díky čalounické společnosti Intede, která umístila své kanceláře v domovním bloku ve čtvrti Saint-Géry a otevřela si tam obchod, je umožněn přístup k poslednímu otevřenému úseku řeky Senne pod širým nebem. Čtvrť Saint-Géry vznikla díky řece Senne, ta se totiž rozdělila na dvě ramena a vytvořila ostrůvek.

Část řeky, kterou můžeme vidět pod klášterem klarisek, byla pouze rekonstrukcí, slepým ramenem Senne a v současné době už není spojená s hlavním korytem řeky. A to je dobře, protože původní řeka Senne je dnes už je spíše stoka, do které odtéká odpad vzniklý z průmyslové činnosti na horním toku řeky. Přestože v roce 2000 byla uvedena do provozu čistička odpadních vod Brusel Jih, nacházející se na hranici čtvrtí Anderlecht a Forest, stále to nestačí.

Různé pozůstatky řeky se nacházejí i na dalších místech. Jedním z nich je muzeum kanalizace v Anderlechtu (viz strana 201). Tam můžete vidět podzemní část řeky Senne. Směrem proti proudu řeky se nachází restaurace La Grande Écluse, ta nabízí pohled na staré stavidlo, které dříve umožňovalo regulovat hladinu vody v řece. Je to zároveň první místo přechodu řeky do podzemí v Bruselu. Ještě dále proti proudu řeky se za čerpací stanicí v ulici Rue de Vétérinaires v Anderlechtu nachází ústí do podzemní části řeky. O kus dál město pomalu mizí a řeka Senne postupně ožívá.

K vidění v okolí

Toalety v kavárně Greenwich

Slavná kavárna Greenwich, místo setkávání bruselských šachistů, byla postavena roku 1914. Krásný původní interiér z roku 1916 vytváří příjemnou autentickou atmosféru. Nejspíš se příliš nezměnil od doby, kdy ho navštěvoval malíř René Magritte. Méně známé jsou toalety v suterénu, které jsou též dobové a rozhodně stojí za návštěvu.

Zinneke-Pis

- Na rohu ulic Rue des Chartreux a Rue du Vieux Marché aux Grains
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Bourse

Rodinka čůrajících soch je téměř kompletní…

Socha s jistou dávkou ironie představuje čůrajícího psa. Krásně doplňuje rodinku, ve které dominuje slavný čůrající chlapeček Manneken-Pis a jeho kamarádka Jeanneke-Pis poblíž Rue des Bouchers.

Autor sochy Tom Frantzen se zaměřuje na ztvárnění městských soch inspirovaných belgickou popkulturou. Na náměstí Place Sainctelette policistovi podráží nohu „vaartkapoen“ (neboli neposlušný chlapec ze čtvrti Molenbeek) vylézající z poklopu od kanálu. Socha je připomínkou agenta č. 15 z komiksu „Quick a Flupke“ o dvou chlapcích žijících v ulicích Bruselu od belgického kreslíře Hergé, autora slavného komiksu o Tintinovi. Nedaleko od Zinneke-Pis, na rohu ulic Rue du Midi a Rue des Moineaux, najdete sochu „Madame Chapeau“, slavné postavy z divadelní hry Bossemans a Coppenolle, ve které jde o neshodu mezi dvěma znepřátelenými rodinami podporující dva proti době soupeřící fotbalové kluby.

K vidění v okolí

Svítící stromy v Rue des Chartreux

- Rue des Chartreux
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Bourse

Člověk může stokrát projít kolem a ničeho si nevšimnout. To se pravděpodobně týká i většiny těch, kteří chodí večer na skleničku ve čtvrti Saint-Géry nebo na večeři do některého z podniků na velmi módní třídě Rue Antoine Dansaert. Je škoda, že si jich málokdo všímá. Svítící stromy v Rue des Chartreux jsou totiž jedním z takových městských dekorativních prvků, které zkrášlují město a dokážou vám prozářit den.

Dva kovové svítící stromy v prvním bloku Rue des Chartreux byly instalovány v prosinci roku 1998. Slouží zároveň jako sochy, pouliční lampy i stromy, které oživují městskou infrastrukturu. Jsou vysoké 5 metrů, mají kovový kmen a chapadlovité větve zakončené malými žárovkami, které vrhají rozptýlené paprsky na chodník a kolemjdoucí.

Tyto neobyčejné stromy jsou dílem italského umělce Enza Catellaniho. Městu je nabídla společnost Rova, která se zasloužila o renovaci celé čtvrti. Je to dobrý příklad úsilí firmy Catellani a Smith, zaměřené na osvětlení a vývoj unikátních projektů na pomezí umění a řemeslné výroby. Tento projekt zapadá do rámce plánu revitalizace a dynamizace čtvrtí v centru města pod záštitou zástupce pro životní prostředí.

Tavicí věž

- Rue des Fabriques 54
- Jak se tam dostanete: tramvajemi číslo 18 a 82 do zastávky Porte de Ninove
- Otevírací doba: nepravidelně, 9:00–17:00

Vypadá to jako komín, ale není to komín...

Tavicí věž z dálky vypadá jako kterýkoli jiný tovární komín a těch v Bruselu není zrovna málo. Opravdu by to nebylo nic neobvyklého, kdyby se ovšem nejednalo o poslední věž svého druhu v celé kontinentální Evropě. Věž byla postavena kolem roku 1885 pro odlévárnu Pelgrims a Bombeeck a až do roku 1940 se zde vyráběly olověné broky podle unikátní metody vynalezené v anglickém Bristolu roku 1792 Wiliamem Wattsem. Na vrchol věže vysoké 55 metrů, s průměrem 5 metrů se dalo dostat po točitém schodišti osvětleném střílnami ve zdech. Toto schodiště dnes již není schůdné, ale stále je viditelné, pokud stojíte ve věži a pohlédnete nahoru směrem k vršku věže. Dejte si přitom pozor na trus holubů, kteří se ve věži zabydleli.

Na vrcholu věže byl původně kotel na tavení olova. Děravým dnem kotle propadávaly malé kapky olova a než dopadly na zem, během 55 metrového pádu se ochladily o více než 300 stupňů. Dopadaly do kádě se siřičitanem, po ztvrdnutí byly obráběny, kalibrovány a obaleny v grafitu, aby mohly být použity jako kulky do loveckých zbraní

Tavicí věž získala roku 1984 status národní kulturní památky, dnes už je bohužel ve špatném stavu. V současnosti je součástí areálu školského institutu Arts et Métiers pro studenty zubařství, optiky a zdravotnictví. Zkuste zazvonit v otevírací době, některá z vrátných vám jistě otevře. A pokud hezky poprosíte, možná vás nechá si tento monument dnes už překonané zlaté průmyslové éry prohlédnout zblízka.

Zvonice, která zdobila vršek věže, se rozpadla a okolní budovy, které ještě zbyly, jsou v troskách. Místo ale určitě ocení romantici, kteří se budou rádi potulovat v okolí tohoto pozoruhodného pozůstatku průmyslové revoluce a představovat si, jak to tam asi vypadalo v době, kdy továrna ještě byla v provozu.

K vidění v okolí

Technický institut Annessens-Funck

Technický institut Annessens-Funck byl postaven roku 1905 podle návrhu architekta E. van Ackera a má krásné secesní průčelí, jako vystřižené z komiksu belgických kreslířů nebo ze sci-fi filmu. Betonová budova původně patřila Belgickým papírnám a své současné vzdělávací poslání získala v roce 1949. Vchod je zdoben keramickými prvky.

Magrittova fyziognomická kašna

- náměstí Place de Ninove

Najděte tvář slavného malíře!

Na náměstí Place de Ninove nic nenarušuje typický ráz města, všechno zapadá – řady neoklasicistních budov, staré stromy i kašna z modrého vápence zdobící střed náměstí. Ale pokud se pozorně podíváte na podstavec kašny, na první pohled úplně obyčejný, spatříte z obou stran tvář z profilu a zároveň její odraz v tenkém závoji vody stékající z kašny. Možná už jste rozpoznali, komu patří obrys tváře. Je to tvář René Magritta, důmyslně vyobrazená způsobem vlastním autorce kašny z roku 2002.

Italská umělkyně Luca Maria Patella, která vynalezla tyto „fyziognomické nádoby“, v podobném duchu vytvořila z mramoru profily Goetha, Diderota, Duchampa nebo D'Annunzia. Pokud se o jejím díle chcete dozvědět více, jděte na její „(ne)oficiální stránky“ http://lucapatella.altervista.org. Tento výtvor je velmi zdařilý, jak bychom totiž mohli lépe uctít malíře mysteriózních obrazů, než tajemným, přízračným výjevem na zdánlivě obyčejné kašně?

K vidění v okolí

Soukromý dům

- Rue Rempart des Moines 147, roh ulice Rue des Fabriques

Zvláštní domek, jehož fasáda je zdobená keramickými prvky až k úrovni prvního patra. Na jednoduchých i plastických dlaždicích a malbách jsou motivy květin, postav, mořských koníků a další.

Sál Gran Eldorado v kině UGC De Brouckère

- náměstí Place de Brouckère 38
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra De Brouckère
- Telefon: 09 00 10 440

Atmosféra Afriky v kinosále ve stylu Art-Deco, kde se budete cítit jako v džungli…

Multikino UGC De Brouckère sice zná každý obyvatel Bruselu, ale krásný kinosál Gran Eldorado je často opomíjen. Ztracený mezi 12 kinosály, tento sál se 700 sedadly je klenotem stylu Art deco. Sál byl postaven mezi lety 1931 a 1933 architektem z Lutychu Marcelem Chabotem a původně byl součástí kina Eldorado, které se roku 1974 spojilo s kinem la Scala. Po různých peripetiích a období, kdy bylo kino uzavřeno, v roce 1992 UGC investuje do rekonstrukce slavného sálu, aby z něj vytvořil unikát celé belgické sítě kin.

Sál má opravdu kouzelnou atmosféru. Je příjemné se tu pohodlně usadit a obdivovat detaily jednotlivých reliéfů při čekání na začátek promítání. Atmosféra sálu vás přenese skoro až do Afriky - v jednom rohu je hlava slona, v druhém motivy inspirované džunglí. Je to úplný opak ostatních neosobních sálů kina De Brouckère nebo jiných multikin. Je ale škoda, že v programu uveřejňovaném každý týden vedení kina neuvádí, který z filmů bude mít tu čest, že bude promítán v Gran Eldoradu.

Těm, kteří mají rádi exotické motivy a dekorace, doporučujeme projít v centru města malý „banánový“ okruh (viz strana 23).

K vidění v okolí

Parking 58

- Roh ulic Rue de l’Évêque a Rue de la Vierge Noire
- Otevírací doba: otevřeno 7:00–13:00 od pondělí do čtvrtka, 7:00–14:00 v pátek a v sobotu,10:00–13:00 v neděli

Parkoviště najdete jen pár kroků od třídy Anspach. Beztvará moderní budova na první pohled nijak nenadchne. Pokud ovšem zaparkujete v nejvyšším patře, dostane se vám překvapení v podobě parkovacího místa pod širým nebem s nádherným výhledem na Brusel. Dostanete se tam také pěšky nebo výtahem.

Belgické muzeum svobodného zednářství

- Rue de Laeken 73
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Sainte-Catherine nebo De Brouckère
- Telefon: 02 223 06 04
- Otevírací doba: otevřeno od úterý do pátku 13:00–17:00, 10:00–12:00 pouze pro objednané skupiny, sobota 13:00–16:00 hodin
- Vstupné: 6 €

Dozvíte se vše, co jste vždy chtěli vědět o svobodném zednářství, ale neodvážili se zeptat.

Belgické muzeum svobodného zednářství se nachází v hotelu Dewez, budově z 18. století. Návštěva muzea je skvělým způsobem, jak se dozvědět se něco o historickém původu svobodného zednářství, významu různých symbolů, jako například kružidla a trojúhelníku a vlastně o všem, co jste o svobodném zednářství chtěli vědět, ale neodvážili se zeptat. To vše můžete zjistit díky expozici čítající přes 300 předmětů z období od 18. století až do dnešní doby. Pokud máte otázky, neváhejte se zeptat. Průvodci rádi provedou skupiny návštěvníků devadesátiminutovým úvodním okruhem a i pokud přijdete jako jednotlivec, vždy se najde někdo, kdo se vám bude věnovat a odpoví na otázky.

Chrám v čísle 79 v ulici Rue de Laeken je teoreticky otevřen pouze zednářům, ale pokud si vytvoříte skupinovou rezervaci, budete mít jedinečnou možnost jej navštívit.

A jaký je vlastně cíl svobodného zednářství? Belgický historik A. Uyttebrouck na tuto otázku odpovídá: „Svobodný zednář v symbolickém významu pracuje na stavbě chrámu lidství, vnitřního chrámu, což znamená rozvoj jedince samotného skrze poznání sebe sama, a na druhé straně pracuje na výstavbě vnějšího chrámu, což znamená rozvoj lidství.“

K vidění v okolí

Divadlo Plaza

- Boulevard Adolphe Max 118–126

Na požádání na recepci hotelu Plaza můžete objevit klenot z roku 1930 v hispánsko-arabsko-maurském stylu. Prostory, které dříve byly využívány jako kinosál, dnes slouží k pořádání různých událostí. Většina původní výzdoby se dochovala a sál si tak ponechal svůj původní charakter.

Veřejný dům Studio 2000

- Rue Van Gaver 16 a 24; vchod i na adrese Rue des Commerçants 40
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Yser
- Cena: pokoj cca 25 €, videozáznam 6,50 €
- Telefon: 02 218 33 38

Při návštěvě nevěstince se pomodlete před oltářem!

Studio 2000 je pravděpodobně nejpřekvapivějším veřejným domem v Bruselu. Nachází se sice v ulici, kde tento typ podniku není nijak neobvyklý, ale na rozdíl od ostatních domů má dva vchody. Jeden z nich je vidět z ulice, pro ty, kteří tato místa navštěvují beze studu. Pro ostýchavější návštěvníky má budova ještě druhý vstup – z parkoviště, které se nachází několik metrů nalevo od hlavního vchodu, na čísle 16. Zkuste vejít vstupem z garáže v čísle 24. Vystupte z auta a zamiřte ke vchodu, tam vás překvapí sochy svatých vystavené u dveří. Rozhlédněte se kolem. Nevítá vás jedna, ale aspoň deset různých soch a obrazů svatých a Panny Marie. Majitel toto zátiší dovedl k dokonalosti – zřídil tu dokonce i malý oltář, u kterého si můžete zapálit svíčku nebo rozjímat před obrazem Ježíše.

Je to skvělý nápad pro ty, kteří pocítí touhu zpytovat svědomí bezprostředně poté, co zhřešili.

Ti, kteří se chtějí vyhnout veškerým zvědavým pohledům, mohou použít nenápadné dveře na konci chodby nalevo od oltáře.

Je to jednoduché – vejděte přes parkoviště na adrese Rue Van Gaver 24, vyjděte nenápadným vchodem na Rue des Commerçants 40, a nikdo nebude mít ani tušení, co jste mezitím dělali…

K vidění v okolí

Rue des Commerçants 32 a 36

Na rohu Rue Van Gaver, která je známá provozováním specifického typu byznysu, najdete dvě neogotické budovy navržené architektem Antoinem Mennessierem. Zvídavému kolemjdoucímu i zákazníkovi nedalekých veřejných domů nabízí pohled na krásné fasády a sochu madony, která jako by zarmouceně přihlížela okolnímu dění.

Hotel a restaurace 5th Avenue

- náměstí Place d'Yser 5
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Yser
- Telefon: 02 219 08 91
- Otevírací doba: 10:00–01:00

Pokoje jsou vybavené přesně tak, aby uspokojily vaše nejtajnější přání...

Pár metrů od kulturního centra Kaaitheater najdete nevšední místo, kde si skleničkou můžete zkrátit čekání na začátek představení. V tichém, jazzovém prostředí s tlumenými světly se budete cítit skvěle. Po chvíli si všimnete slečen, ze kterých budete mít dojem, že tu určitě nejsou poprvé.

Při prohlížení jídelního lístku vaši pozornost jistě upoutají zmínky vyzývající k využití hotelových pokojů na jednu noc, či pouze na několik hodin.

Ano, nacházíte se v příjemném baru veřejného domu. Je to každopádně netradiční hotel. Má třináct pokojů, které byly vybaveny přesně tak, aby uspokojily vaše nejtajnější přání: pokoj ve stylu lodní kajuty „Amor", pokoje „Ali Baba" nebo „Slunce", „Manhattan" s vířivkou, pokoj v koloniálním stylu nebo pokoj se zrcadly na zdech i na stropě. Ceny denního využití nejstaršího hotelu v Bruselu se pohybují od 25 do 45 €.

Na baru je k dispozici také drobné občerstvení. Vřelého přivítání se vám dostane nejen od zaměstnankyň, ale také od vrchního barmana.

K vidění v okolí

Slepá ulička Van Hoeter

- Quai aux Foins 13–15

Slepou uličku uzavírá pěkný dvorek lemovaný dvanácti domy, jejichž fasády se momentálně opravují, protože byly poškozeny explozí. Za povšimnutí stojí krásný vchodový portál.

Farma v parku Maximilien

- Quai du Batelage 2
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Yser
- Telefon: 02 201 56 09
- Otevírací doba: otevřeno od úterý do pátku, 10:00–17:00 , v sobotu 12:00–16:00, zavřeno v pondělí a v neděli. Otevírací doba mimo sezonu je zkrácená.
- Web: www.lafermeduparcmaximilien.be

Pravá farma uprostřed rušného centra města!

Jen deset minut pěšky z náměstí Grand-Place vás překvapí farma, nacházející se v parku Maximilien. Tato farma je kouskem čisté přírody uprostřed města, obklopená moderními budovami čtvrti poblíž nádraží Gare du Nord, malým městským okruhem a velkým autosalonem Citroen na náměstí Yser. V samém srdci města se vám skýtají nevšední pohledy: ovce klidně se pasoucí na čerstvé trávě, slepice zobající zrní na pozadí autosalonu ve stylu Art Deco a budov v hausmannovském stylu nebo koza procházející se před obrovským panelovým domem.

Pokud se na farmu vydáte, tento kus venkova uprostřed města si v klidu projděte, zkuste nakrmit kachny nebo králíky, sbírejte vajíčka, okopejte zeleninový záhon nebo ovocný sad. Tyto aktivity jsou součástí pravidelných workshopů. Mají za cíl zvýšit povědomí o tématu životního prostředí a ochrany přírody. Různorodé aktivity jsou pořádány i pro místní děti a školní skupiny. Tato farma je velkým úspěchem, vzhledem k tomu, že vyrostla téměř z ničeho na místě, kde v 90. letech stávalo parkoviště.

Na rohu ulic Boulevard Baudouin a Avenue de l'Héliport si můžete povšimnout tří ocelových soch představujících hospodářská zvířata – kohouta, prase a krávu. Sochy byly instalovány v říjnu 1999 pár metrů od vchodu na farmu, na níž mají upozorňovat. Autorem je belgický umělec, malíř a sochař Pierre Martens.

Secesní fasády čtvrti Saint-Boniface

- Rue Solvay a Rue Saint-Boniface
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Porte de Namur

Přehlídka krásných secesních fasád

Tak trochu nečekaně se čtvrť Saint-Boniface pyšní celou řadou secesních fasád. 15. července 1898 městská část Ixelles vyhlásila konkurz na vytvoření fasád za odměnu ve výši 15 000 belgických franků. Tímto způsobem měla být zajištěna kvalita staveb v postupně vznikající čtvrti. V rámci tohoto projektu vznikla mnohá secesní díla Ernesta Blérota a některých z jeho spolupracovníků v ulicích Saint-Boniface a Solvay.

Je třeba vzít v úvahu, že Blérot postavil tyto domy v roce 1900, tedy ve stejnou dobu, kdy byl postaven pozoruhodný komplex budov v ulici Vanderschrick ve čtvrti Saint-Gilles. Dvě stavby zahrnují 28 domů, které architekt mohl navrhnout v krátkém čase díky typizaci metod – vnitřní půdorys byl vždy stejný, s pěti různými typy fasád, pouze malby se lišily.

Ve čtvrti je k vidění jedenáct budov navržených Blérotem. Dům č. 12 v ulici Solvay dlouhou dobu vlastnil sám Blérot a dnes je majetkem jednoho z jeho potomků. Dále se jedná o domy č. 14, 16, 18, 20, 22 a 19, jehož malby byly restaurovány, bohužel ale bylo použito příliš výrazných barev, zřejmě akrylových. Dům č.17 v ulici Saint-Boniface má krásné balkóny a dvě malby zakryté bílým nátěrem, které znázorňují Romea a Julii ve středověkých oděvech. Domy číslo 19, 20 a 22 jsou také zdobeny krásnými sgrafity, ovšem fasáda domu číslo 20 už je značně zchátralá. U domu číslo 22 si povšimněte také krásných balkónů.

Mezi dalšími secesními budovami v této čtvrti zřejmě nejvíce vynikají domy č. 33, 35 a 37 v ulici Solvay a na rohu ulice Rue Longue Vie, navržené architektem Antoinem Dujardinem v roce 1900. Na úrovni prvního patra jsou zdobené třinácti malbami v tmavě šedém nátěru, které vytvořil Géo Ponchon.

Na závěr je třeba zmínit dům na adrese Rue Solvay č. 32, který je dílem architekta Victora Taelemanse. Byl postaven v roce 1904 a je Taelemansovým pátým a posledním dílem. Od ostatních secesních budov této čtvrti se liší geometrickým stylem, který se blíží spíše tvorbě architekta Hankara nebo umělců Vídeňské secese.

Divadlo Le Plateau

- Rue du Berger 30
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Porte de Namur
- E-mail: info@nadine.be
- Telefon: 02 513 41 04
- Vstupné: vstup zdarma, vyjma akcí

Shlédněte experimentální představení v bývalém kulturním domě!

Le Plateau je nevšední místo, na které člověk jen tak nenarazí. Spravuje jej dobročinná organizace Nadine. Hned na začátku Rue de Berger vejděte do prvních dveří napravo. Neváhejte, vydejte se rovnou nahoru po příkrém schodišti. A jste tam. Le Plateau postavil roku 1907 architekt F. Van Roelen jako slavnostní sál pro školu Saint-Boniface. Eugeen Liebaut budovu nechal zrekonstruovat v roce 1990. Od té doby je tento krásný prostor využíván jako divadlo, které by se dalo označit za experimentální.

V den naší návštěvy jsme dostali sluchátka, abychom mohli být svědky velmi originálního vystoupení scénického moderního tance. Na malém pódiu, v jehož prostředku byl umístěn svazek větví, stojí nehnutě žena oblečená v bílém. Vedle ní je muž, také celý v bílém. Na mixážním pultu naživo vytváří experimentální hudbu, nebo spíše zvuky. I Stockhausen by vedle něj působil konzervativně.

Na druhé straně jeviště je další muž, s bosými chodidly, také oblečen v bílém. Na klíně má zařízení, kterým ovládá osvětlení. V důmyslné a zároveň naprosto chaotické harmonii se prolíná hudba, světlo a tanec a celé představení je čas od času přerušováno improvizovanými přestávkami.

Závěr představení je rovněž novátorský. Během jedné z přestávek, zatímco tři umělci a tanečnice zůstávají na svých místech, se rozsvěcí obrazovka a přehrává stále dokola krátký film s textem. Až po chvíli se odvážíme zvednout s tím, že jde zřejmě o nějaký technický problém. Ale když si pak všimneme nezúčastněných pohledů umělců, uvědomujeme si, že to byl záměr. A teprve ve chvíli, kdy přicházíme na bar, trochu rozladění předčasným odchodem, zjišťujeme, že představení opravdu skončilo!

K vidění v okolí

Ateliér Géo Ponchon

- Rue de la Croix 25

Původní neoklasicistní budova má tři panely s krásně provedenými malbami, které jsou ale ve špatném stavu. Umělec Géo Ponchon tyto malby sám vytvořil a přišel také s metodou jak zabránit jejich poškození vlivem působení času a nepřízně počasí. Jeho zákazníky často odrazovala vysoká cena kompletní opravy malby, která byla nutná po uplynutí několika let. Nabídl jim tedy, že za roční poplatek bude provádět pravidelnou údržbu.

Muzeum Camilla Lemonniera

- Chaussée du Wavre 150
- Jak se tam dostanete: ze stanice metra Porte de Namur
- Otevírací doba: otevřeno každý den od 10:00 do 12:00 a od 14:00 do 16:00 nebo dle domluvy
- Telefon: 02 512 29 68

Lemonnier psával ve stoje, stejně jako Hemingway, Erasmus nebo Hugo.

Návštěva muzea Camilla Lemonniera (1844-1913) je jedinečným zážitkem díky kurátorovi Emilu Kestemanovi. Záleží mu na tom, aby sám vedl všechny prohlídky. Uvědomil si, že není úplně ideální prohlížet si literární muzeum bez doprovodu. Díky svému nadšení a entuziasmu vás dokáže zaujmout i zdánlivě bezvýznamnými detaily ze života Lemonniera i jeho současníků.

Muzeum se nachází v prvním patře domu zasvěcenému belgickým spisovatelům a vzniklo roku 1946 zásluhou spisovatelovy nejstarší dcery Marie Lemonnier, která muzeu odkázala současnou sbírku. Až do dnešní doby si muzeum zachovalo velmi příjemnou komorní atmosféru. Pan Kesteman vás provede třemi místnostmi muzea plného pamětihodností spojených s životem spisovatele. Uvidíte malby jeho blízkých přátel (Constantin Meunier, Van Rysselberghe a další) i obrazy které sám namaloval, rekonstrukci jeho pracovny, knihovnu s 53 překrásnými knihami ilustrovanými belgickými malíři (např. Claus, Ensor, Knopf), dále sochu od Rodina nebo také Lemonnierův portrét, na kterém je vidět, že tento spisovatel psal ve stoje, stejně jako například Ernest Hemingway, Erasmus Rotterdamský nebo Victor Hugo.

K vidění v okolí

Rue Souveraine 52

Krásná budova v secesním stylu je dílem architekta Gustava Strauvena z roku 1902. Netypicky se nachází mimo čtvrť Schaerbeek i náměstí Ambiorix a Marie-Louise. Můžete si všimnout, že k původní budově bylo přistavěno jedno patro. Obdivovatelé architekta Strauvena si jistě budou chtít prohlédnout hlavně slavný dům Saint-Cyr, č. 11 na náměstí Ambiorix nebo dům č. 85 na Boulevard Clovis (viz strany 123 a 125).

Podniková prodejna Demeuldre

- Chaussé de Wawre 141-143
- Telefon: 02 511 51 44
- Otevírací doba: otevřeno od úterý do soboty od 9:30 do 18:30

Z původní výrobny sice zůstal pouze obchod, pyšní se ale jednou z nejkrásnějších výloh v Bruselu

Podniková prodejna Demeuldre má jednu z nejkrásnějších výloh v Bruselu. V roce 1904 ji vytvořil Hortův žák, architekt Maurice Bisschops. Výloha nevyhnutelně přitáhne vaši pozornost a vy budete mít chuť si obchůdek prohlédnout zevnitř. Najdete tam nádherný dřevěný pult a podél schodiště krásné keramické panely, které roku 1880 vytvořil Isidor de Rudder. Jedná se o alegorie znázorňující hudbu, barvy a architekturu.

Podnik Demeuldre, který založil lotrinský výrobce porcelánu Charles-Christophe Windisch roku 1830, byl v průběhu více než jednoho století významným producentem keramiky a porcelánu. Roku 1842 vedení převzal M. A. Caillet, o 10 let později jej předal manželům Vermeren-Coché a nakonec v roce 1900 podnik odkoupila rodina Demeuldre-Coché. Prostory byly několikrát rozšířeny, aby na konci 19. století mohla vzniknout prodejna, která je zde dodnes.

Výroba byla ukončena roku 1953 a výtvarná dílna zrušena roku 1960. Podnik se může chlubit realizací exteriéru starobylého domu Old England na Mont des Arts, podílel se také na tvorbě dekorativních prvků Hortova secesního domu Maison du Peuple, který byl zbořen v 60. letech. Od doby, kdy byla výroba ukončena, je prodej v provozovně v Chaussée de Wavre omezen pouze na výrobky z porcelánu, křišťálového skla, zlata a předměty spojené s kulturou stolování.

Samotné jméno současné ředitelky podniku Françoise Demeuldre-Coché vypovídá o tom, že je potomkem původního zakladatele.

K vidění v okolí

Nástěnná malba

- Rue Malibran 47

Dům č. 47 navrhl roku 1900 architekt Édouard Pelsener. Malby na tomto domě vytvořil Paul Cauchie. Bohužel byly restaurovány neodborným způsobem, čímž ztratily své kouzlo a původní barvy. Nepříliš vzhledné velké okno s rámy natřenými nažluto nahrazuje původní arkýřové okno. Původní malba od Cauchiho se přesto dochovala. Vzhledem k tomu, že dům byl vystavěn pro podnikatele, malba znázorňuje dělníky při stavbě domu.

Petite Rue Malibran

Malebná ulička s krásným názvem Malibran má venkovský ráz a velmi se podobá souběžné ulici Rue Dilens.

Restaurace Indochine

- Rue Lesbroussart 58
- Jak se tam dostanete: tramvají 81 nebo 82 do zastávky Dautzenberg
- Telefon: 02 649 96 15
- Otevírací doba: otevřeno každý den kromě neděle 12:00–15:00 a 19:00–23:30

Útočiště moderní vzdorné společnosti

Už na první pohled je zřejmé, že tahle restaurace není jen tak ledajaká. Na zdech jsou různé citáty, jako třeba: „Lepší klapot bot nežli tiché našlapování v pantoflích.“ nebo „Diktatura znamená držet hubu, demokracie neustálé diskuze, a Indochine vám přeje Dobrou chuť!“. Při vstupu projdete pod cedulí psanou v němčině úředně oznamující „Nevystupovat před zastavením vlaku.“ Vlaky jsou hlavním tématem výzdoby interiéru a také symbolizují vzpomínky vietnamského majitele restaurace z období, které prožil v Indočíně.

Dopravní značka „Pozor vlak“ vás uvítá v přední části restaurace a vyvolá ve vás dojem, že byste se měli jít posadit spíše někam dozadu, poblíž pokladny, kterou majitel nechal vytvořit z nádražní přepážky. Tam se můžete posadit na dřevěné lavice z vlaku, pod přihrádku na zavazadla, samozřejmě s výhledem na krajinu na časem zažloutlých fotografiích.

Restaurace není unikátní jen svou výzdobou, ale také se snaží být útočištěm moderní vzdorné společnosti bouřící se proti všudypřítomnému materialismu a vyzdvihující morálku. Belgický komik a recesista Noël Godin, který proslul „dortovými útoky“ na různé slavné osobnosti a politiky na vyjádření nesouhlasu, restauraci pravidelně navštěvuje a dokonce tu byl natočen film na jeho počest.

Restaurace Indochine je zkrátka zábavnou zastávkou v Ixelles. Přesto, že od místní kuchyně nemůžete příliš mnoho očekávat, nezapomeňte, že „Telecí se prodává na kila, pracovník na hodiny.“ Ceny jsou přijatelné, oběd dostanete za 8,5 €. Perfektní volba pro nezaměstnané, které pan majitel něžně nazývá „pracující, kteří přestali škodit.“

K vidění v okolí

Muzeum architektury

- Rue de l’Ermitage 86
- Telefon: 02 649 86 65
- Otevírací doba: Otevřeno od úterý do neděle od 12:00 do 18:00 (do 21:00 ve středu)
- Vstupné: 2-4 €

Muzeum architektury se nachází v bývalé zednářské lóži založené Fernandem Bodsonem. Expozice jsou založené zejména na sbírkách z archivů moderní architektury. Prostory muzea jsou krásně zrekonstruované. Expozice je úzce specializovaná a zaujme hlavně znalce a nadšence. Na adrese Rue de l’Ermitage č. 80 uvidíte poškozené, ale přesto krásné nástěnné malby.

Victor Horta (*1861 Gent – † 1947 Brusel)

Victor Horta, celosvětově známý Belgičan, se prosadil jako mistr secesní architektury. Jeho styl je charakteristický revolučním pojetím prostoru, světla a komfortu bydlení. Ústředním prvkem jeho budov, kterému dopřával dostatečný rozlet, jsou schody. Světla využívá ve všech možných podobách, nechává jej pronikat do domu horizontálně skrze velká okna a vertikálně skrze prosklené kupole s vitrážemi. Tepelný komfort budovy je zajištěn díky inovativnímu topnému a ventilačnímu zařízení. Technik a prostorový designér Horta vytvořil nové formy, schematicky vyjádřené secesní kouřovou křivkou. Byl jedním z prvních evropských architektů, kteří se odvážili ve stavbě viditelně použít ocel, na fasádách i v interiéru. Obzvlášť tenké litinové pilíře podporovaly pronikání světla do domu, kovové nosníky v opěrném systému budovy umožňovaly zvětšit prostory. Byl to inovativní, ale také riskantní krok v době, kdy železo bylo určeno výhradně ke komerčnímu nebo průmyslovému využití. S tímto materiálem byl dobře obeznámen díky spolupráci s architektem A. Balatem na stavbě královských skleníků. Horta pracoval pro vzdělanou, zámožnou měšťanskou klientelu, tím získal dostatek finančních prostředků pro svou tvorbu. Díky tomu mohl používat kvalitní materiály, zejména mramor a vzácné dřevo.

Své stavby pojímal jako absolutní umělecká díla, pro každý dům navrhoval detaily jako například zámky, klíče, kliky od dveří i oken. Tak vznikala architektonická umělecká díla, vytvořená na míru pro jejich objednatele. Hortova dokonale promyšlená a inovativní díla byla často napodobována, ale žádná nápodoba se nevyrovnala originálu. Jeho následovníci se omezili na práci na fasádách, které byly často velmi povedené, uspořádání interiéru se ovšem podléhalo tradičním schématům.

Hortovy budovy zmíněné v této publikaci: Rue Paul-Émile Jansson č. 6; Avenue Louise č. 224 a 346 (Ixelles); Rue Lebeau č. 37 (centrum); Avenue Palmerston č. 2, 3 a 4(Evropská čtvrť); Rue de l'Hotel de Monnaies č. 66 (Saint-Gilles); Chaussée de Haecht č. 66 (Schaerbeek) a avenue Brugmann č. 80 (Forest).

2. Překladatelská analýza

Při analyzování originálu se budu opírat zejména o model Christiany Nordové, který objasnila ve své práci *Text analysis in translation* a o jazykové funkce podle lingvisty Romana Jacobsona.

V této části i v kapitolách následujících se vyskytují citace z výchozího i cílového textu. Citace jsou značené písmeny O (originál) a P (překlad), čísla stránek jsou v případě překladu přímo z této práce, v případě originálu jsou z původního textu, který je přiložen.

2.1 Vnětextové faktory

2.1.1 Autor, intence, médium

Autoři Nathalie Capart, Isabelle de Pange a Nicolas Van Beek jsou rodilí frankofonní Belgičané, kteří delší dobu žili v Bruselu. Záměrem autorů je představit místa, která jsou běžnými turistickými průvodci opomíjena a mnohdy nejsou známa ani stálým obyvatelům Bruselu. Médiem textu je nakladatelství Éditions Jonglez, kniha byla vydána v roce 2012. Nakladatelství založil Thomas Jonglez, podnikatel a cestovatel, jehož cílem není konkurovat jiným turistickým průvodcům, nýbrž nabídnout něco, co v ostatních publikacích nenajdeme. Klade velký důraz na to, aby sami čtenáři přispívali svými nápady a aby publikace psali místní lidé. Sám napsal průvodce po Paříži a Benátkách. Průvodce *Bruxelles insolite et secret* byl první publikací, kterou vydalo jeho nakladatelství.

2.1.2 Adresát textu originálu; presupozice

Tento průvodce byl napsán pro frankofonní Belgičany – stálé obyvatele a časté návštěvníky Bruselu, kteří již město poměrně dobře znají a nepotřebují základní praktické informace o orientaci ve městě, dopravě apod. Příliš tedy neposlouží turistům, kteří se ve městě ocitli poprvé a nic o něm nevědí. Může ovšem být vhodným doplňkem pro návštěvníky, kteří se chtějí vyhnout místům s vysokou koncentrací turistů a mají zájem poznat město z jiných perspektiv než většina návštěvníků. Autoři předpokládají základní znalosti belgické kultury a reálií vycházející z dlouhodobějšího kontaktu s touto kulturou prostřednictvím médií a kulturních institucí. Předpokládá se také určitý zájem o architekturu a schopnost orientovat se v pojmech z této oblasti.

2.1.3 Význam překladu do češtiny, příjemce překladu

Odhaduje se, že v Belgii žije a pracuje přibližně 5000 Čechů, z toho cca 3000 v Bruselu. Ne každý potřebuje pro své zaměstnání ovládat francouzštinu, kterou v Bruselu mluví většina obyvatel. Text byl vydán i v angličtině, která je v Bruselu běžně používaným dorozumívacím jazykem. Mnohého Čecha by ovšem více upoutala publikace v jeho vlastním jazyce. Stejně tak jako originál, ani překlad by nebyl určen pouze pro stálé obyvatele Bruselu, ale také by mohl sloužit návštěvníkům z České republiky. Nejsou to jen turisté, ale také ti, kteří přicházejí za prací, například v institucích Evropské unie. Tato publikace by mohla cestovatelům rozšířit obzory a podat důkaz o velké kulturní a architektonické rozmanitosti Bruselu.

2.1.4 Funkce textu

Pokud přihlédneme k jazykovým funkcím podle Romana Jakobsona, vzhledem k záměru autora informovat a vzdělávat čtenáře převládá v textu funkce referenční. Čtenář by si měl rozšířit obzory, dozvědět se více o městě, které už zná. S referenční funkcí jsou spojená data, pojmy, reálie, historické údaje, údaje o osobnostech, výčty a obrázky.

Nezanedbatelně se projevuje také funkce konativní. Autor se snaží čtenáře přilákat, zaujmout. Snaží se jej vtáhnout do dění tak, aby si čtenář dovedl živě představit dané místo, případně pokud už na místě je, aby dokázal vidět za zřejmé a očividné, aby pochopil souvislosti vzniku a historii místa. Místa popisuje z perspektivy návštěvníka. Obrací se na čtenáře poukazujíc na předměty a jevy, které se na místě nachází: „Notez les formes toujours arrondies (...)“ (O:18) Autor ke čtenáři promlouvá a komunikuje s ním: „La cervelle, vous la prendrez tartare ou meunière?“ (O:26) Konativní funkce je vyjádřena také extralingvistickými prostředky – interpunkcí, nejčastěji je to vykřičník v závorce za některými výrazy, použitý pro zesílení působení daného výrazu.

Zastoupena je také funkce expresivní. Autor pouze nepopisuje místa, nýbrž dává důraz na to, že je skutečně navštívil, např. „Le jour de notre visite, il venait d’acquérir un modèle (...)“ (O: 17). Zaujímá také hodnotící stanovisko – hodnotí estetický aspekt míst, které navštívil, nabízené služby apod. Například: „(...) Même s’il ne faut s’attendre à rien de spécial côté cuisine (...) (O:101) nebo „Le studio 2000 est probablement l’hôtel de passe le plus étonnant de Bruxelles.“ (O:41)

Funkce poetická se týká samotného sdělení a jazyka. Tato funkce je rovněž hojně zastoupena, v obrazných vyjádřeních typu: „Et la magie fonctionne.“ (O:37) nebo „(…) cette apparition fantomatique hantant une anodine fontaine du quartier?“ (O:35) V textu se dále objevují tropy jako například personifikace: „(...) la Senne renaît progressivement.“ (O:29), obrazná přirovnání: „ce dinosaure d’un âge d’or industriel“(O:33) nebo „l’escalier, liberé de sa cage“(O:102) Dále využívá klišé, gradace a řečnické otázky.

Autor k upoutání pozornosti využívá také humor a nadsázku, například: „(...) une vierge qui semble attristée par le spectacle proposé.“ (O:41)

2.2 Vnitrotextové faktory

2.2.1 Struktura, kompozice a styl

Jedná se o populárně-naučnou publikaci, funkční styl je odborný. „Texty zaměřené popularizačně bývají založeny na strategické vágnosti, tj. záměrné nepřesnosti, obsahují i vyjádření, která nejsou přísně vědecká, nýbrž mohou být i obrazná. Jejich charakteristickým rysem je autorovo navazování na společné znalosti (s předpokládaným čtenářem).“ [1] Autoři se snaží přiblížit čtenáři poukazováním na skutečnosti a fakta, která jsou známá všem předpokládaným čtenářům, aby nebyli odrazeni přívalem nových informací, aby text byl přístupný co nejširšímu okruhu příjemců.

[1] BRUNEL, Aude; ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-408-0, str.9

Styl textů není příliš jednotný, vzhledem k tomu, že hesla nenapsal jeden autor, ale vytvářel je kolektiv autorů. Téměř ve všech textech, v menší či vyšší míře můžeme zaznamenat určitou dávku humoru a nadsázky. Autoři textu se snaží komunikovat se čtenářem, oslovit ho. Používají k tomu různých stylistických prostředků – řečnických otázek, přímého oslovení v druhé osobě plurálu apod.

V horizontální rovině je text velmi propracovaný, jednotlivé kapitoly jsou monotematické, Každá kapitola je myšlenkově i obsahově koherentní. Jednotlivá hesla v průvodci jsou jasně a přehledně strukturovaná z hlediska horizontálního členění – pod nadpisem je krátký souhrn praktických informací o poloze, dopravě na místo, vstupném a kontaktech. Poté již následuje tělo textu obsahující informace o místu, jeho historii a tipy pro návštěvníky. V menších odstavcích v dolní části stránky jsou tipy na další místa v okolí. Z hlediska vertikálního členění má text bohatou strukturu, je doplněn fotografiemi. Toto členění přispívá ke kohezi textu. U levého okraje stránky je vždy krátké heslo stručně vystihující celý text. Některé z těchto podtitulků mají poetickou funkci, jiné jsou čistě informativní. Význam všech těchto krátkých hesel spočívá v upoutání pozornosti čtenáře. Snahou autora je, aby zaujal určitým faktem nebo způsobem podání informací. Cílem je, aby čtenář měl přibližnou představu o obsahu knihy již při pouhém prolistování. Ve žlutých rámečcích jsou faktografické informace doplňující hlavní text. Rámečky prokládající text obsahují vysvětlení pojmů z textu nebo životopisy osobností souvisejících s tématem. V závěru některých kapitol je krátký odstavec odkazující na další zajímavé místo v okolí.

2.2.2 Syntax

Text je vystavěn způsobem obvyklým pro francouzštinu - hojně se vyskytují dlouhá souvětí. Některá z těchto souvětí mají narušenou větnou stavbu a syntaktickou návaznost. To se projevuje použitím parentezí a anakolutu. Anakolut je nepravidelnost větné stavby, při níž participium ve vedlejší větě nemá vlastní podmět (Šabršula 1976, str. 129). Tato souvětí s polovětnými vazbami, mají zejména participiální a gerundiální predikaci. Například: „Aujourd'hui transformée en centre dédié au spectacle, elle héberge de nombreuses associations(...)"(O:25) (participiální) nebo „Et c'est uniquement en arrivant au bar, l'air un peu gêné de s'être levé avant la fin, que l'on apprend que c'est effectivement fini!" (O:96) (gerundiální predikace). V těchto souvětích je nefinitní slovesný tvar spojen s hlavní větou formou subordinace. Tyto nefinitní tvary (participia a gerundia) nahrazují vedlejší věty a napomáhají ke zhuštěnějšímu, koncentrovanějšímu vyjádření.

V textu se vyskytují také samostatně stojící slova a věty bez slovesa, například: „Au 80, rue de l'Ermitage, jolis sgraffites en mauvais état." (O:101) Tato zkratkovitá vyjádření spoluvytváří dynamičnost textu.

2.2.3 Lexikum

Výběr lexika odpovídá komunikačnímu záměru autorů. Většina slovní zásoby zahrnuje všem srozumitelná, v každodenní komunikaci používaná slova. Toto se týká zejména slov pro popis orientace, vzhledu budov, nabízených služeb. Vzhledem k tomu, že se zároveň jedná o naučný text, vyskytuje se v něm terminologie spojená s kulturou, zejména termíny z oblasti architektury, divadla, výtvarného umění, historie. Na odborné úrovni, přesahující rámec

běžného lexika pro každodenní komunikaci, jsou architektonické termíny, jako například *okulus* nebo *clé*. Pro zvýšení komunikativnosti jsou také používány fráze, klišé a slovní hříčky, například „Le plastique, c'est fantastique." (O:17).

V textu se také vyskytuje několik neologismů, jako například *kitcherie* nebo *entarteur*, spojených se současnou kulturou.

Další oblastí použité slovní zásoby jsou názvy míst, osob, institucí a podobně. Tyto názvy jsou vázané na kulturu pojednávané oblasti.

3. Překladatelská metoda

Při vytyčování překladatelské metody jsem se řídila překladatelskou analýzou a teorií překladu Jiřího Levého popsané v jeho knize *Umění překladu*. Podle Levého „cílem překladatelovy práce je zachovat, vystihnout, sdělit původní dílo, nikoli vytvořit dílo nové, (...) cíl překladu je reprodukční. Pracovním postupem toho umění je náhrada jednoho jazykového materiálu jiným, a tudíž samostatné vytvoření uměleckých prostředků vycházejících z jazyka; (...) je tedy původně tvůrčí.“ [2] V tomto překladu jsem se tedy řídila normou reprodukční a normou uměleckou. Tento princip Levý nazývá dvojí normou v překladu (Levý 1998, 88). Reprodukce originálu podle Levého bývá tím přesnější, čím tvořivější je hledání ekvivalentů. Toto hledání ekvivalentů musí ovšem probíhat v jistém rámci. Překlad má působit na čtenáře jako originál, ovšem je třeba počítat s jinou perspektivou a jinými znalostmi u čtenářů překladu.

Při překladu je třeba zachovat určité aspekty výchozího textu. Aspekty, které musí zůstat zachovány, nazývá Levý elementy invariabilními (Levý 1983, 24). Proti nim stojí elementy variabilní. Invariabilním prvkem, který je třeba při překladu našeho textu zachovat, je v první řadě denotativní význam. Vzhledem k tomu, že text má poučit čtenáře o cizí kultuře, naprostá většina jedinečných elementů spojených s touto kulturou musí být zachována. K tomuto cíli byl použit postup transkripce, který Levý definuje jako přepis prvku bez obecného významu. (Levý 1998, 118) Prvek zůstane nesdělen, zachován v původní podobě.

Levý též odkazuje na Catforda, který se pokusil diferencovat překladatelské postupy. Rozlišuje omezený a totální překlad. Omezený překlad probíhá pouze v rámci jedné jazykové roviny (na úrovni fonologické, lexikální, apod.) (Levý 1998, 26) Ideálním překladem je překlad totální, tj. překlad na úrovni textu. Podle Popoviče je překlad na úrovni textu ideálním, protože je stylisticky homogenní a nejlépe zachovává invariant (Popovič 1975, 99-100) O takovýto překlad usiluje tato práce z lingvistického hlediska.

Z hlediska literárněvědného je při překladu našeho textu snaha zachovat styl originálu a snaha o věrnost ve významu zachování jedinečných prvků belgické kultury. Jiří Levý rozlišuje překlad iluzionistický, který se snaží o co nejvěrnější nápodobu a antiiluzionistický, ve kterém se překladatel nesnaží vytvořit iluzi originálního díla. Toto rozdělení je koncipováno zejména pro beletrii, ale východiska se dají aplikovat i na tento překlad: „A tak ví i čtenář překladu, že nejde o originál, ale žádá, aby překlad zachoval kvality originálu.“[3] Z charakteru našeho textu již vyplývá, že se musí jednat o překlad iluzionistický, vzhledem k tomu, že jazykový materiál překladu neodpovídá reáliím, na které je odkazuje. Překlad by přesto měl fungovat jako originál, podobně jako paralelní texty v češtině.

Zásadním vodítkem při překladu jsou jazykové funkce. Primárními funkcemi v překládaném textu jsou funkce referenční a funkce konativní. Při překladu jsem se snažila zachovat informační hodnotu a zároveň komunikativnost textu. Vzhledem k důležitosti zachování referenční funkce bylo třeba přistupovat k intelektualizaci.

---

[2] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu.* Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Železný, 1998, ISBN 80-237-3539-X, str.85

[3] tamtéž, str. 41

4. Překladatelská problematika

Z obecného hlediska spočívá překladatelská problematika ve skutečnosti, že obsah díla je závislý na cizím prostředí a jazyk překladu s tímto prostředím nekoresponduje. U typu textu v této práci překládaného je tato závislost na cizím prostředí obzvlášť markantní. V překladu takového typu textu je žádoucí vyšší míra přenesení do prostředí vzniku díla z důvodu vzdělávání čtenáře a informování o kultuře a pamětihodnostech dané země. Vzhledem k tomu, že se nejedná o prostý popis, autor komunikuje se čtenářem jakožto osobou žijící v kontextu dané kultury a využívá různých kulturních aluzí, obtížnost překladu je tedy vyšší oproti jiným textům z kategorie cestování. Turistické průvodce jsou většinou psány neutrálním stylem, protože se předpokládá možnost překladu do mnoha různých jazyků, nikoli primárně komunikace se čtenáři z pojednávané oblasti.

Překlad turistického průvodce má tedy vysokou poznávací hodnotu. Podle Jiřího Levého ovšem možnost vzdělávat čtenáře závisí na předpokládané informovanosti o cizí kultuře (Levý 1998, 99). U českých čtenářů nelze předpokládat stejně hluboké znalosti belgické kultury jako u rodilého Belgičana. Záměrem autora je zároveň i rozšíření povědomí o méně známých kulturních institucích a pamětihodnostech v Bruselu, tudíž se může předpokládat určité povědomí o nejslavnějších památkách a osobnostech belgické kultury. Text však musí být přizpůsoben co nejširšímu publiku, čtenáři, který se pohybuje v českém prostředí a toto povědomí nemá. Proto u některých jmen a termínů spojených s kulturou bylo třeba explicitovat, generalizovat nebo v krajních případech úplně vynechat.

Obecně překladatelská problematika vyplývá v neposlední řadě také ze sémantické nesouměřitelnosti dvou jazykových systémů. Stejný význam může být vyjádřen různými prostředky, různými slovními druhy. Při překladu z francouzštiny do češtiny také může docházet k divergentním i konvergentním tendencím, je třeba dbát na to, aby význam nebyl nežádoucím způsobem generalizován nebo naopak zúžen.

Překladatelská problematika na úrovně syntaxe spočívá zejména v dlouhých složitých souvětích a syntaktických nepravidelnostech, které je třeba přepracovat podle pravidel větné skladby, aktuálního členění větného a současné normy v češtině.

Z hlediska lexikálního se jedná zejména o slova, která nemají ekvivalent v češtině a neologismy pevně spjaté s frankofonní a belgickou kulturou. Dále také jména a názvy, která jsou a priori známá pouze lidem, kteří jsou v trvalém kontaktu s belgickou kulturou. V textu se také vyskytují cizí slova z jiných jazyků, například nizozemštiny, která je dalším úředním jazykem, kterým hovoří 70 % obyvatel Belgie.

Dalším problematickým aspektem tohoto překladu je fakt, že údaje uváděné v průvodcích zastarávají. Mění se otevírací doba muzeí, budovy se rekonstruují atd. Otázkou je, nakolik si překladatel může dovolit opravovat chybné a zastaralé údaje, zároveň také nakolik se to od něj očekává. Nicméně pokud přihlédneme k záměru autora přinášet nové informace s tím, aby byly prakticky využity, bylo by přínosné text v tomto ohledu aktualizovat. Domnívám se ale zároveň, že by to měla být spíše záležitost dalších vydání knihy.

4.1 Reálie, kulturní aluze

V textu jsou poměrně časté názvy různých belgických kulturních institucí, literárních děl, míst v Bruselu, měst v Belgii a jména osobností spojených s belgickou kulturou, jako například René Magritte, Victor Horta nebo Camille Lemonnier, ale i celá řada méně známých osobností. Tyto osobnosti ve většině případů nejsou celosvětově známé, a proto, pokud je zmíněno pouze jméno, je vhodné přidat doplnění, o koho se jedná. Stejně tak u různých institucí a kulturních akcí je třeba vysvětlit.

Podtitulek kapitoly o *Tavicí věži* je aluzí na Magrittův obraz *La Trahison des images* (*Zrádnost obrazů*) – obraz dýmky s nápisem „Ceci n'est pas une pipe" („Toto není dýmka."). Myšlenkou za tímto obrazem je předpoklad, že vyobrazení, které vidíme, je ve skutečnosti pouze vyobrazením, nikoli opravdovým předmětem. Jednoduše řečeno – něco se zdá být něčím, ale není tomu tak. V podtitulku „Ceci n'est pas une cheminée." (O:33) jde o to naznačit, že dotyčná budova vypadá jako tovární komín, ale ve skutečnosti je to něco jiného. Jde tedy o samotnou podstatu věci. Aluzi spočívající v reprodukci formální struktury věty z Magrittova obrazu nelze zachovat, nelze předpokládat, že český čtenář tento obraz bude znát. Můžeme ovšem zachovat myšlenku, která je za touto kulturní narážkou a explicitovat: „Vypadá to jako komín, ale není to komín..." (P:17)

Další záležitostí spjatou s frankofonní kulturou je neologismus *entarteur.* Jedná se o osobu, která z recese a na vyjádření nesouhlasu hodí nějaké významné osobnosti do obličeje dort nebo tácek se šlehačkou. Toto slovo nelze přeložit do češtiny, je tedy třeba využít opisu. V textu není uvedeno ani konkrétní jméno, pouze *entarteur national*, které odkazuje na komika Noëla Godina, který je v Belgii natolik známý, že každý z textu pochopí, že se jedná o něj. V češtině je ale třeba explicitně uvést, o koho se jedná a čím je známý: „Belgický komik a recesista Noël Godin, který proslul „dortovými útoky" na různé slavné osobnosti a politiky na vyjádření nesouhlasu, restauraci pravidelně navštěvuje a dokonce tu byl natočen film na jeho počest." (P:28)

4.2 Problematika na syntaktické úrovni

Větné struktuře bylo třeba při překladu věnovat velkou pozornost. Pokud by byla převedena způsobem, jakým se tvoří věty ve francouzštině, byla by pro českého čtenáře nesrozumitelná. V některých případech bylo potřeba změnit slovosled, aby odpovídal aktuálnímu členění větnému, například věta „Sur le flanc gauche de l'église Sainte-Catherine survit le dernier urinoir public opérationnel de la ville de Bruxelles." (O:27) byla transformována tak, aby réma bylo na konci věty: „Poslední fungující veřejný pisoár v Bruselu najdete u levé stěny kostela Sainte-Catherine." (P:14) Nová informace, tedy zmínka o tom, kde se objekt nachází, se tak dostala na konec věty, tedy tam, kde by měla být podle AČV.

Pro francouzštinu typická dlouhá souvětí s gerundivy bylo třeba fragmentovat na kratší věty. Podle Šabršuly (1974; 102) dlouhá souvětí gerundiální vazbu vyžadují, jsou totiž pak významově sevřenější. Gerundivum je v češtině nahrazeno finitním slovesem. V textu se tento případ vyskytl vícekrát, například ve větě „Et c'est uniquement en arrivant au bar, l'air un peu gêné de s'être levé avant la fin, que l'on apprend que c'est effectivement fini!" (O:96) bylo gerundivum nahrazeno finitním slovesem v češtině, participium vyjádřeno nominálně:

„A teprve ve chvíli, kdy přicházíme na bar, trochu rozladění předčasným odchodem, zjišťujeme, že představení opravdu skončilo!“ (P:25)

4.3 Problematika na lexikální a sémantické úrovni

4.3.1 Názvy

Názvy míst a jména samozřejmě není žádoucí překládat, vzhledem k referenční funkci textu. Indikace sloužící k orientaci, tzn. názvy ulic, zastávek hromadné dopravy apod. byly transkribovány z originálu, zůstaly tedy v nezměněné podobě. Stejně tak specifické názvy bez obecného významu. Například název muzea umělých hmot *Plasticarium* (O:17) je srozumitelný i českým čtenářům, protože slovo „plast, plastikový“ má stejný základ jako odpovídající ekvivalent ve francouzštině. Ovšem i názvy, které nejsou takto na první pohled srozumitelné pro čtenáře neznalé francouzštiny, například *Le Plateau* (O:96), je třeba zachovat. Nemají totiž obecný význam, označují pouze jednu specifickou záležitost. Aby bylo zřejmé, o co se jedná, je možné název explikativně rozšířit, například: Divadlo *Le Plateau*. Oproti tomu názvy, které mají nějaký obecný, explikativní význam, například *Musée belge de la franc-maçonnerie* (O:39) musí být přeloženy, aby byl jasný a pochopitelný.

4.3.2 Adresy a další údaje

Adresy míst jsou v textu uvedeny způsobem, jakým se obvykle uvádí ve frankofonních zemích. Nejprve se uvádí číslo popisné, za čárkou potom název ulice, například *58, rue Lesbroussart*. V češtině je ale úzus jiný. V jiných průvodcích přeložených z francouzštiny jsem zjistila, že je tendence spíše zachovávat frankofonní formát, ale je možné i najít varianty přizpůsobené českým čtenářům. Domnívám se, že proto, aby čtenář porozuměl údaji a mohl jej využít, je třeba ho přizpůsobit českému úzu. Číslo domu bylo tedy převedeno do postpozice, a pokud se jedná např. o náměstí, je to explicitně uvedeno. Formát údajů o otevírací době muzeí apod. je v originálu nejednotný. V překladu byl sjednocen a uveden v jednotném formátu též přizpůsobenému českému úzu. Časy byly převedeny na formát s dvojtečkou. Problematické bylo slovo *accès*, které u každého hesla uvádí nejbližší zastávku, u některých i konkrétní linku hromadné dopravy, kterou se dá na místo dostat. V češtině neexistuje žádné podobné slovo, které by se dalo jednotně použít ve všech případech. Explicitace *nejbližší zastávka* by nevyhovovala u případů, kde je uvedena i informace o dopravě na danou zastávku. K belgickému telefonnímu číslu jsem v první kapitole přidala informaci o předvolbě, aby telefonní číslo případně mohl využít i čtenář z českého prostředí.

4.3.3 Cizí slova

V textu se vyskytuje několik slov z angličtiny, nizozemštiny a španělštiny. Slovo *aficionado* (O:97) je výpůjčka ze španělštiny, označující *nadšence* nebo *příznivce* které v daném kontextu má obecný význam, může tedy být přeloženo do češtiny stejně jako francouzská slova. Slovo *bow-window* bylo převzato z angličtiny jako architektonický termín, ve francouzštině mu odpovídá termín *oriel*[4] nebo *fenêtre en baie*. V překladu bylo možno termín substituovat ekvivalentem z české architektonické terminologie *arkýř* (Herout 1978, 104). Nizozemské

[4] https://fr.wikipedia.org/wiki/Oriel

slovo *Vaartkapoen* je v textu přímo vysvětleno, tudíž mohlo být transkribováno pro zachování referenční funkce textu.

4.3.4 Terminologie

Hlavním terminologickým okruhem v textu jsou pojmy spojené s urbanismem, zejména architektonické prvky. Otázkou je, zda tyto pojmy zachovat nebo zobecnit. Některé z nich jsou všem srozumitelné, jiné jsou méně známé či frekventované a běžný čtenář, který se blíže nezajímá o architekturu, je nebude znát. Vzhledem referenční funkci textu je třeba pojmy zachovat, jedinou možností pro usnadnění porozumění je v tomto případě pouze vysvětlivka. Vysvětlivky ovšem ve výchozím textu nejsou, předpokládá se, že čtenář buď pojem zná, nebo pochopí z kontextu či na základě návštěvy o co se jedná. Vysvětlivky by snižovaly komunikativnost a dynamičnost textu a narušily by komunikační záměr autora, tudíž v překladu použity nebyly.

Pojem spojený s uměním a architekturou, *sgraffite* má ve francouzštině širší pojem než zdánlivý ekvivalent „sgrafito“. V češtině „sgrafito“ označuje úzce vymezený druh umělecké malby, který vzniká nanesením dvou vrstev barvy, do vrchní vrstvy jsou po zaschnutí vyškrabávány různé ornamenty (Herout 1978, 222-223). Ve většině případů se jedná o malbu černobílou, nepoužívají se výrazné barvy. Ve francouzštině slovo *sgraffite* zahrnuje více druhů malby, například i fresku, barevnou malbu vytvářenou nanesením barev do vlhké vrstvy omítky (Herout 1978, 131). Vzhledem k tomu, že autor pojem *sgraffite* používá k označení více druhů maleb, je třeba najít pojem obecnější, který vystihne všechny tyto varianty. Použitelné výrazy, které vystihují, o co se jedná, aniž by poukazovaly na metodu výroby, jsou *nástěnná malba* nebo *fasádová malba*.

Dalším příkladem architektonického termínu je *oculus*, v české podobě *okulus*. Vzhledem k tomu, že se jedná o slovo cizího původu – slovo z latiny (pro frankofonního čtenáře bude srozumitelnější, protože francouzština vychází z latiny) a zároveň nepatří do běžné slovní zásoby, rozhodla jsem se jej v textu vysvětlit opisem: „okulus, okrouhlý otvor“(P:13).

Vzhledem k tomu, že tento průvodce není zaměřen pouze na architektonické památky, ale i na jiné zajímavosti, v textu se vyskytují termíny z různých oborů. Velmi specifický je termín *voûtement*[5]. V daném významu se slovo vyskytuje pouze ve spojení s belgickou řekou Senne. Dle kontextu a vysvětlujících pasáží lze určit, že se jedná o místo, kde řeka přechází do podzemí. V češtině pro tuto skutečnost neexistuje žádný termín, muselo tedy dojít k opisu pomocí explicitace „místo přechodu řeky do podzemí“ (P:15).

4.3.5 Sémantika interpunkčních znamének

V našem textu nelze opomenout zajímavou práci s interpunkcí. Interpunkce ve francouzštině se používá jiným způsobem než v češtině. Například ve větě: „M. Comus est probablement le glacier le plus original de la ville: glace à la moule, à l'aubergine, aux anchois...“ (O:27) tři tečky slouží jako naznačení výčtu příkladů. V češtině se tři tečky nejčastěji používají k naznačení neukončené výpovědi. Pokud bychom tedy v překladu tato interpunkční znaménka ponechali, došlo by k posunu. Tři tečky tedy byly nahrazeny slovem „například“, které uvádí

[5] https://fr.wikipedia.org/wiki/Vo%C3%BBtement_de_la_Senne

výčet: „Vyrábí zmrzlinu například s příchutí mořských plodů nebo lilku.“ (P:14) Ve větě „Arriver par un parking au 24, rue Van Gaver, puis ressortir par la porte d'un immeuble tout à fait respectable au 40, rue des Commerçants, qui pourrait se douter de ce que vous avez fait entre-temps?“ (O:41) je otazník jakým si náznakem něčeho nevypovězeného, co si čtenář domyslí, není to otázka v pravém slova smyslu, je to spíše řečnická otázka, na kterou si čtenář může sám odpovědět. Kvůli formulaci věty se více hodí použít větu oznamovací a v češtině použít neukončenou výpověď, která bude mít stejný efekt, čtenář si ji snadno domyslí: „Je to jednoduché – vejděte přes parkoviště na adrese Rue Van Gaver č. 24, vyjděte nenápadným vchodem na Rue des Commerçants č. 40, a nikdo nebude mít ani tušení, co jste mezitím dělali…“ (P:21)

Interpunkčním znaménkem, které ve francouzštině funguje jiným způsobem, než v češtině, je dvojtečka. V češtině se používá zejména k uvozování výčtu. Ve větě: „Notez les formes toujours arrondies, pour des raisons de style, mais aussi de technique : les formes sans angle vif sont les seules capables d'être démoulées.“ (O:18) ovšem tento význam nemá, tak v tomto a dalších podobných případech byla nahrazena pomlčkou: „Všimněte si, že veškerý nábytek má zaoblené tvary. Je tomu tak nejen kvůli vzhledu, ale také z praktického důvodu – pouze tyto tvary bez ostrých úhlů mohou být sériově vyráběny ve formách.“ (P:9)

Uvozovky jsem použila při překladu názvu kapitoly *Parcours de la Banane* (O:23), slovo *banánový* je totiž chápáno a používáno spíše v spojení s potravinami – pro označení něčeho s příchutí banánů nebo vyrobeného z banánů. Proto, aby slovo nebylo chápáno doslovně, jsem jej dala do uvozovek.

4.3.6 Sémantická divergence

K divergenci překladových ekvivalentů dochází u slova *plastique* (O:17-18). Ve francouzštině má tento pojem širší význam než podobné české slovo plastikový. Slovo „plastikový“ je slovníkovým překladem francouzského předložkového spojení en plastique, ve většině případů se ovšem nedalo použít, protože má užší význam. Výraz *plastique* totiž zahrnuje více různých materiálů, nikoli pouze plastikový materiál, ale také například nylon, jak vyplývá z kontextu. Ekvivalenty, které se používají v češtině v obdobném kontextu, jsou: *umělé hmoty*, respektive *umělohmotné materiály* nebo *syntetické materiály*. V kapitole je frekventovanost použití slova *plastique* poměrně vysoká a použití pouze jednoho ekvivalentu by bylo stylisticky neobratné, proto jsem využila všech variant. Pro název muzea jsem zvolila *Muzeum umělých hmot*, protože je to obecný zastřešující pojem a zároveň nezní odborně a tak bude srozumitelný každému čtenáři.

4.4 Další problematika

4.4.1 Problematika nadpisů a podtitulků

Účelem nadpisu je stručné vystižení tématu celé kapitoly. Většina názvů byla poměrně jednoznačná, protože se většinou jednalo o názvy. Problematický byl název *Tour à plombs* (O:33), který popisuje věž, ve které se vyráběly kulky. Ve francouzštině je typ přívlastku s použitím předložky *à* běžný, v mnoha případech popisuje, k čemu se daný předmět využívá, jaký je jeho účel, například *machine à coudre* (šicí stroj). *Tour à plombs* je ovšem specifická

záležitost týkající se pouze jedné konkrétní budovy, do češtiny nelze přeložit doslovně. Rozhodla jsem se proto pro překlad podle významu – věž se používala k tavení olova, ze kterého vyráběly kulky: *Tavicí věž* (P:17). Tímto způsobem se ztratil důraz na výsledný produkt (kulky), ale byl vystižen účel budovy.

V případě titulku *Statue du pigeon soldat* (O:21) jsem se přistoupila k posunu a přeložila jej jako *Socha s vojenským holubem* (P:10), protože doslovný překlad *Socha vojenského holuba* by byl zavádějící. Z doprovodné fotografie je zřejmé, že se nejedná pouze o holuba, ale o sochu ženy, která má na ruce holuba.

Účelem krátkých podtitulků je upoutání pozornosti čtenáře. Podtitulek podtrhuje zajímavou informaci z textu, nebo vyzdvihuje nějaký aspekt popisované pamětihodnosti. Některé podtitulky pouze přebírají informace, v jiných je patrná hra se slovy (viz následující odstavec), další přímo navazují kontakt se čtenářem nebo navozují atmosféru. Dva z těchto podtitulků jsem rozebrala v podkapitolách 4.1 a 4.4.2. Dalším zajímavým podtitulkem je „Brûler un cierge dans un hôtel de passe“ (O:41) V tomto podtitulku jde o zdůraznění absurdity spojení veřejného domu a náboženského místa. V českém prostředí ovšem zapalování svíček není v první řadě spojeno s praktikováním náboženství, svíčky se používají jako dekorace a také na hřbitovech, zapalovat svíčky v kostelech není tak běžné jako v jiných zemích Evropy. Rozhodla jsem se proto absurditu a protikladnost vyjádření převést pro českého čtenáře explicitnějším způsobem, se zachováním obdobného významu za použití jiných elementů: „Při návštěvě nevěstince se pomodlete před oltářem!“ (P:21)

4.4.2 Slovní hříčky, rýmy

Zvukové shody bylo využito v jednom z podtitulků, „Le plastique, c’est fantastique!“ (O:17). Slovo *fantastický* má podobný tvar ve většině jazyků, proto může být zachováno. Rýmuje se se slovem *plastický,* které ovšem významově neodpovídá obsahu slova *plastique.* Přesto jsem se rozhodla toto slovo použít. Daný podtitulek totiž nemá referenční funkci, nýbrž funkci poetickou a konativní. Má to být krátké, výrazné heslo, které upoutá. Proto jsem se rozhodla tuto funkci zachovat i přes významovou nepřesnost: „Všechno plastické je fantastické!“ (P:9)

Zajímavé úsloví se vyskytuje v kapitole o restauraci Indochine: „Mieux vaut le bruit des bottes que le silence des pantoufles.“ (O:101) Sice se nejedná o přísloví, protože není běžně využíváno, ale formou připomíná přísloví, jako například: „Mieux vaut pain en poche que plume au chapeau.“ V češtině se též používají takováto přísloví s přirovnáním, jako například: „Lepší vrabec v hrsti nežli holub na střeše.“ Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zachovat tento charakter přísloví a tedy i formální podobu přísloví: „Lepší klapot bot nežli tiché našlapování v pantoflích.“ (P:28)

Ve stejné kapitole se také vyskytuje úsloví založené na rýmu: „Le veau se vend au poids, le travailleur se vend au mois.“ (O:101) Rým v češtině, který by byl podobný zvukové shodě *poids – mois* nelze vytvořit zároveň se zachováním významu. Proto jsem vytvořila shodu alespoň ve srovnatelnosti jednotek: „Telecí se prodává na kila, pracovník na hodiny.“ (P:28)

5. Překladatelské postupy

Levý v *Umění překladu,* v kapitole *Reprodukční věrnost* vymezuje tři základní překladatelské postupy (Levý 1998, 115-116). Prvním je překlad jako takový, náhrada slova v jazyce originálu domácím ekvivalentem. Lze ho využít pouze v případě, kdy je ekvivalent jednoznačný, nezávisle na kontextu. Dalším postupem je tzv. substituce neboli náhrada domácí analogií. Týká se formálně zvláštních prvků s obecným významem. Posledním postupem je transkripce. Týká se jedinečných prvků bez obecného významu. Při transkripci význam ustupuje do pozadí, daný prvek zůstane zachován v nezměněné podobě. Toho překladatelského postupu bylo při překladu hojně využito vzhledem k tendenci díla vzdělávat o cizí kultuře, zejména u názvu a jmen. Substituce bylo využito zejména u frází (viz kapitola 5. Překladatelské posuny)

Alena Tionová popisuje překladatelské postupy konkrétně na příkladu francouzštiny. Vzhledem k typologickým odlišnostem francouzštiny a češtiny můžeme metodu doslovného překladu používat jen velmi omezeně, proto je třeba využívat následujících postupů a jejich kombinací. (Tionová 1992, 284)

5.1 Transpozice

Transpozice může znamenat vyjádření sémantického obsahu jiným slovním druhem než ve výchozím jazyce, na úrovni syntaxe mění větné členy svou funkci. Dále se transpozice týká například vyjádření francouzského substantiva slovesem nebo českého adverbia adjektivem, gerundivem nebo verbo-nominální vazbou.

5.1.1 Transpozice slovního druhu

Transpozice slovního druhu bylo při překladu využito mnohokrát, vzhledem k odlišnému charakteru francouzštiny zejména co se týče přívlastků – ty jsou ve francouzštině často vyjádřeny spojením s „de“ a substantivem, nebo i neshodným přívlastkem v postpozici, například: „Façades Art Nouveau“. V textu najdeme nejvíce příkladů jednoduché (týkající se jednoho slova) transpozice, například: „objets en plastique“ (O:17) bylo přeloženo jako „umělohmotné předměty“.

Další obdobné příklady z textu:

„un très bel **intérieur d’origine**“ (O:29) „krásným **původním interiérem**“ (P:15)

„**les enfants du quartier**“ (O:45) „**místní děti**“ (P:23)

„de beaux **panneaux de céramique**“ (O:99) „krásné **keramické panely**“ (P:27)

5.1.2 Syntaktická transpozice

V některých případech sloveso mění rod z aktivního na pasivní (či naopak):

„(...) un pigeon qu’**on lâche** et auquel on demande d’aller poser un message (...)“ (O:21)

„(...) holuba, který **je vypuštěn** proto, aby doručil zprávu (...)“ (P:10)

Některá koncentrovanější vyjádření ve francouzštině bylo třeba nahradit vedlejší větou:

„**Peu engageant**, il étonne toutefois par son emplacement (...)“ (O:27)

„**Nepůsobí sice příliš lákavě**, ale přeci jen překvapuje svým umístěním (...)“ (P:14)

5.2 Koncentrace

Při koncetraci dochází ke zúžení, obsah více slov výchozího jazyka je v cílovém jazyce vyjádřen jednoslovně. Koncentrace vychází z odlišné struktury jazyků. Tento postup byl využit v několika případech, například:

„**De façon inattendue**, le quartier Saint-Boniface possède une exceptionelle série de façades.“ (O:95)

„Tak trochu **nečekaně** se čtvrť Saint-Boniface pyšní celou řadou výjimečných secesních fasád.“ (P:24)

Ke koncentraci dochází při překladu z francouzštiny zejména u verbonominálních vyjádření:

„(...) au nº12, qui **fut** longtemps **la propriété** de Blérot (...)“ (O:95)

„Dům číslo 12 v ulici Solvay dlouhou dobu **vlastnil** sám Blérot (...)“ (P:24)

„(...) les façades **sont en cours de rénovation** suite à une explosion.“ (O:43)

„(...) fasády **se** momentálně **opravují**, protože byly poškozeny explozí.“ (P:22)

5.3 Diluce

Postup diluce znamená rozšíření textu. Obsah jednoho slova výchozího jazyka je vyjádřen více slovy. Tohoto postupu bylo využito v případech, kdy v češtině nebyl k dispozici jednoslovný ekvivalent nebo pokud byl výraz příliš vágní a bylo třeba jej upřesnit. Například:

„(...) Encore plus **en amont** (...)“ (O:29)

„(...) Ještě dále **proti proudu řeky**(...)“ (P:15)

„ (...) les Établissements Demeuldre furent pendant plus d’une siècle un important fabricant de **céramiques**.“ (O:101)

„Podnik Demeuldre, (...) byl v průběhu více než jednoho století významným producentem **keramiky a porcelánu**.“ (P:27)

„Pour ceux qui souhaiteraient véritablement éviter toute la **filature** (...)“ (O:41)

„Ti, kteří se chtějí vyhnout veškerým **zvědavým pohledům** (...)“ (P:21)

„(...) pour répondre à vos **fantasmes** (...)“ (O:43)

„(...) aby uspokojily vaše **nejtajnější přání** (...)“ (P:22)

5.4 Étoffement

K étoffement dochází zejména při překladu vágních francouzských předložek, které jsou nahrazovány plnovýznamovými výrazy. V překladu k étoffement došlo v několika případech, například:

„Les problèmes liées aux excrétions apparaissent **avec** l'urbanisation galopante.“ (O:27)
„Problematika spojená s exkrementy se objevila **v souvislosti s** rychlou urbanizací.“ (P:14)

5.5 Dépouillement

K dépouillement dochází poměrně často při překladu z francouzštiny do češtiny. Plnovýznamové slovo je nahrazeno slovem pomocným, nejčastěji předložkou:

„(...) utiliser les chambres de l'hôtel **l'espace** d'une nuit (...)“ (O:43)

„(...) využití hotelových pokojů **na** jednu noc (...)“ (P:22)

„**Il est entouré** d'une panoplie d'armes et de bannières.“ (O:25)

„**Kolem** bysty je celá řada zbraní a praporů.“ (P:12)

„une chambre **remplie** de miroirs aux murs et au plafond“ (O:43)

„pokoj **se** zrcadly na zdech i na stropě“ (P:22)

„des lanternaux **garnies de** vitraux“ (O:102)

„prosklené kupole **s** vitrážemi“ (P:29)

5.6 Modulace

Při tomto postupu dochází k obměně ve výpovědi změnou úhlu pohledu. Je nutná tam, kde by předchozí postupy byly gramaticky správně, ale odporovaly by duchu češtiny. K modulaci došlo v případech, kdy by doslovný překlad působil neobratně, například:

„(...) **acceptera peut-être de vous montrer** de plus près (...)“ (O:33)

„**možná vás nechá** si tento monument dnes už překonané zlaté průmyslové éry prohlédnout zblízka.“ (P:17)

K lexikální modulaci došlo v následujícím případě:

„un passe-temps qui leur permettait de **s'évader** à peu de frais" (O:21)

„finančně nenáročnou zálibou, díky které mohli snadno **zapomenout na všední starosti**" (P:10)

Dále se vyskytla modulace na základě synekdochy,

„une petite île formée par trois **bras** de la Senne" (O:26)

„ostrůvek mezi třemi **rameny** řeky Senne" (P:15)

Nebo modulace antonymická:

„ce type de lieux **est bien représenté**" (O:41)

„tento typ podniku **není nijak neobvyklý**" (P:21)

6. Překladatelské posuny

Anton Popovič se ve své knize *Teória umeleckého prekladu*, v kapitole *Štruktúra prekladového textu* zabývá mimo jiné výrazovými posuny a jejich typologií. Výrazový posun vychází z nemožnosti dosáhnout úplně věrnosti a zároveň napomáhá vyhnout se nevěrnosti (Popovič 1975, 121). Pokud nemůže dojít k přímé konfrontaci dvou jazykových kódů, musí dojít k posunu vzhledem k originálu. Funkční výrazový posun je optimálním posunem ve prospěch žádoucí podoby originálu. Na základě funkčního principu je třeba vyrovnávat změny prvků ve struktuře překladu. Vyrovnávání ztrát při překladu probíhá prostřednictvím tzv. užitečné redundance. (Popovič 1975, 119).

Popovič rozlišuje posuny na úrovni mikrostylistiky a makrostylistiky. Co se týče posunů na úrovni makrostylistiky, odkazuje Popovič na teorii Katariny Reissové (Popovič 1975, 122), která navrhla následující uspořádání: aktualizace zahrnuje úpravy týkající se času díla, lokalizace úpravy místa děje, případně tématu a adaptace postav, respektive reálií. V našem případě posuny na úrovni makrostylistiky nebyly žádoucí, vzhledem k charakteru a účelu textu musí překlad být spjat se současností a zachovat cizí prvky.

Podle Popoviče se překladatelova práce odehrává na úrovni mikrostylistiky. Z lingvistického hlediska je nutné rozlišovat konstitutivní a individuální posuny (Popovič 1975, 132). Konstitutivní posuny jsou posuny nutné a nevyhnutelné ve prospěch originálu. Individuální posuny tvoří překladatelskou poetiku.

Na úrovni mikrostylistiky Popovič dále definuje výrazové zesilování, výrazové zeslabování, a výrazovou shodu. (Popovič 1975, 123) Výrazová shoda může znamenat substituci nebo inverzi. Pod výrazové zesilování patří výrazová typizace a individualizace. Výrazové zeslabování zahrnuje nivelizaci a výrazovou ztrátu. Edita Gromová ve své typologii výrazových změn vychází z Popovičova pojetí, rozvíjí jej a přidává individuální posuny simplifikace (Gromová 2009,60), – stereotypnost a zjednodušování a explikace – nahrazení implicitnosti explicitností a zvýšení komunikativnosti textu (Gromová 2009,61).

Levý uvádí jako překladatelský posun intelektualizaci: „Překladatel má k textu poměr intepreta, proto text nejen překládá, ale také vykládá (...)“[6] V překladu často dochází ke zlogičťování, případně vykládání nedořečeného. Dále hovoří o nivelizaci a generalizaci, neboli zobecňování.

V našem překladu bylo nejčastěji třeba provést posuny intelektualizace, generalizace a explikace, což vyplývá ze značné míry prvků cizí kultury. Domnívám se, že se jednalo o konstitutivní posuny ve prospěch srozumitelnosti textu.

6.1 Generalizace

Ke generalizaci jsem přistoupila zejména u prvků spojených s kulturou Belgie, které byly příliš specifické na to, aby je český čtenář znal. Tomuto typu generalizace jsem se snažila vyhnout, vzhledem k tomu, že čtenář by měl získat nové poznatky o cizí kultuře. Pokud

[6] LEVÝ, Jiří. *Umění překladu.* Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Železný, 1998, ISBN 80-237-3539-X, str. 145

ovšem daný cizí prvek v kontextu měl zároveň obecný význam a dal se nahradit výrazem obecnějším, tuto variantu jsem zvolila s ohledem na srozumitelnost textu.

V případě výrazu *fumier* jsem přistoupila ke generalizaci, protože doslova se toto slovo překládá jako *hnojiště*, z čehož by nemuselo být jasné, o co se jedná, protože dané slovo se používá zejména ve spojení s hospodářskými zvířaty. Z kontextu vyplývá, že odpad byl nějakým způsobem odváděn, z čehož vyplývá, že ve městě musel být zaveden nějaký kanalizační systém, jehož je zmíněný *fumier* součástí.

„En ville, on fait tout simplement ses besoins dans la rue et la commune achemine les déchets vers **le fumier général de la ville**." (O:27)

„Ve městě lidé vykonávali potřebu na ulicích a odpad byl odváděn do **městské kanalizace**." (P:14)

Následně jsem ke generalizaci přistoupila v případě slova *moule*, které je v belgickém prostředí velmi známé, jedná se o druh mořské škeble, konkrétně *slávku*. Tento typ mořských plodů se sice dá sehnat v českém prostředí, ale nejedná se o běžnou součást nabídky restaurací, jak tomu je právě v Belgii. Někteří čeští čtenáři by nemuseli vědět, co si pod daným pojmem představit, proto jsem se rozhodla pojem zobecnit hyperonymem *mořský plod.*

„Manger une glace à **la moule**" (O:27)

„Zmrzlina s příchutí **mořských plodů**" (P:14)

Dále jsem přistoupila ke generalizaci v případě zmínky dvou belgických kreslířů komiksů. Komiksy jsou v Belgii velmi populární, stejně tak jejich autoři, většina z nich ovšem není u nás známá, stejně jako zmínění Schuiten a Peeters. Jejich jména jsem nahradila shrnujícím zobecňujícím vyjádřením *belgičtí kreslíři*. Představa tedy nebude tak konkrétní, jako u čtenáře z Belgie, ale význam zůstane zachován.

„(...) une belle façade Art nouveau que l'on imaginerait très bien sortir tout droit d'une bande-dessinée de **Schuiten et Peeters** ou d'un film de science-fiction." (O:33)

„(...) má krásné secesní průčelí, jako vystřižené z komiksu **belgických kreslířů** nebo ze sci-fi filmu." (P:17)

Generalizace podobného charakteru byla provedena v následující větě, kde je využito názvu *Kinépolis,* což je belgické multikino. U nás kina s takovým názvem nejsou, tudíž český čtenář tento název znát nebude. V jiném typu textu by bylo možné nahradit domácí analogií, což by ale u textu, který má podávat informace o cizí kultuře, nebylo vhodné. Zvolila jsem proto obecný nadřazený pojem *multikino*.

„Quel contraste, ne serait-ce qu'avec les autres salles impersonnelles du complexe De Brouckère ou d'**autres Kinépolis**." (O:37)

„Je to úplný opak ostatních neosobních sálů kina De Brouckère nebo **jiných multikin**.“ (P:19)

6.2 Intelektualizace

K intelektualizaci bylo třeba přistoupit jednak u syntaktické struktury některých vět, nebo také u některých vágních vyjádření. Všechny případy těchto posunů přispěly k lepší srozumitelnosti, koheze textu a zachování referenční funkce.

Stylistické cítění mě vedlo k intelektualizaci v případě následujícího vyjádření, které by v češtině znělo příliš vágně, tudíž jsem se rozhodla explicitně vyjádřit předmět zmiňovaného nákupu:

„Passionné par ses objets, il continue d’enrichir ses collections par des **achats réguliers**.“ (O:17)

„Jeho nadšení se projevuje tím, že nadále pravidelně obohacuje své sbírky **nákupem nových předmětů**.“ (P:9)

Příliš vágní vyjádření v následující větě nebylo možné ze stylistických důvodů přeložit doslovně, proto jsem přistoupila k intelektualizaci:

„(...) une reconstitution qui n’est plus en contact avec **le reste de la rivière**“ (O:29)

„(...) byla pouze rekonstrukcí, slepým ramenem Senne a v současné době už není spojená s **hlavním korytem řeky**“ (P:15)

Dále jsem k intelektualizaci přistupovala v případě některých polovětných vazeb, zhuštěných vyjádření, která ovšem neodpovídají duchu češtiny – v češtině jsou obvyklejší slovesná vyjádření, participium jsem proto nahradila vedlejší větou:

„**Peu engageant**, il étonne toutefois par son emplacement et raconte à lui seul l’histoire passionante (!) du traitement des excréments humains dans une capitale.“ (O:27)

„**Nepůsobí sice příliš lákavě**, ale přeci jen překvapuje svým umístěním a svědčí o fascinující historii zpracování lidských exkrementů v hlavním městě.“ (P:14)

V případě následující věty nebyl k dispozici jednoslovný ekvivalent slova *assumer*, proto jsem smysl věty převedla pomocí intelektualizace, víceslovným vyjádřením:

„L’une est visible, pour **ceux qui assument**, mais l’autre, pour ceux qui ont besoin d’un peu plus de discrétion, se fait directement à partir du parking (...)“ (O:41)

„Jeden z nich je vidět z ulice, pro **ty, kteří tato místa navštěvují beze studu**. Pro ostýchavější návštěvníky má budova ještě druhý vstup – z parkoviště (...)“ (P:21)

V dalším případě se jednalo o pojem *arts de la table*, který nemá v češtině přímý ekvivalent, proto jej bylo třeba vysvětlit:

„Depuis l'arrêt de la production, les locaux de la rue de Wavre se limitent à la vente des porcelaines, cristal, orfèvrerie et **arts de la table**." (O:99)

„Od doby, kdy byla výroba ukončena, je prodej v provozovně v Chaussée de Wavre omezen pouze na výrobky z porcelánu, křišťálového skla, zlata a **předměty spojené s kulturou stolování**." (P:27)

Dalším konstitutivním posunem byla intelektualizace v případě nominální apozice *chambre bateau*, která se ve francouzštině často používá jako přívlastek, v češtině tento způsob není obvyklý. Vyjádření je zároveň příliš vágní, proto jsem musela přistoupit k intelektualizaci, aby bylo srozumitelné:

„une chambre **bateau** «Amor»" (O:43)

„pokoj **ve stylu lodní kajuty** Amor" (P:22)

6.3 Explikace

K explikaci docházelo zejména u prvků cizí kultury, které bylo třeba dovysvětlit, aby čtenář mohl poznat prvky cizí kultury – názvy a podobně. Explikace je individuálním posunem vycházejícím z interpretace originálu.

V následující větě bylo třeba českému čtenáři přiblížit záležitosti týkající se belgické kultury, proto jsem přidala explikativní informace:

„Place Sainctelette, l'agent de police qui est retenu par un «vaartkapoen» (mauvais garçon de Molenbeek) sortant de la bouche d'égout, porte le nº15 en hommage à l'agent de **Quick et Flupke** d'**Hergé**." (O:31)

„Na náměstí Place Sainctelette policistovi podráží nohu „vaartkapoen" (neboli neposlušný chlapec ze čtvrti Molenbeek) vylézající z poklopu od kanálu. Socha je připomínkou agenta č. 15 z **komiksu „Quick a Flupke" o dvou chlapcích žijících v ulicích Bruselu od belgického kreslíře Hergé, autora slavného komiksu o Tintinovi**." (P:16)

K obdobnému posunu došlo v následující pasáži, ve které byly zmíněny dvě organizace (aktivity), které by při pouhé zmínce názvu českému čtenáři nic neřekly, proto jsem přidala doplňující informace:

„Aujourd'hui transformée en centre dedié au spectacle, elle héberge de nombreuses associations telles que **Contredanse, les midis de la poésie** (...)" (O:25)

„V současné době se proměnila v centrum zasvěcené umění, poskytující zázemí mnoha kulturním organizacím, jako například **organizaci pořádající veřejné recitace poezie nebo Contredanse, což je asociace podporující choreografickou tvorbu**." (P:12)

6.4 Substituce

Substituce podle Popoviče znamená výměnu prvků – nahrazení nepřeložitelných výrazů nebo idiomů (Popovič 1975, 123) K substituci došlo v některých případech, kde bylo možné nahradit francouzský výraz idiomatičtějším vyjádřením v češtině:

„**Seul bémol** : afin de ne pas trop se disperser, Philippe demande à ce que l'on réunisse un groupe d'environ 10 personnes (maximum 20), pour ouvrir les portes de son musée.“ (O:17)

„**Má to však jeden háček** – aby se návštěvníci příliš nerozptýlili v prostorách muzea, pro vstup je třeba shromáždit skupinu nejméně 10 osob (nejvíce 20 osob).“ (P:9)

V tomto případě nebylo možné přeložit francouzské slovo *bémol* doslovně, protože bylo použito idiomaticky. Proto muselo být substituováno českou frází. Jedná se o konstitutivní posun.

„Construit en 1905 par l'architecte E.van Acker, l'institut Annessens offre une belle façade Art Nouveau **que l'on imaginerait très bien sortir tout droit d'une bande-dessinée** de Schuiten et Peeters ou d'un film de science-fiction.“ (O:33)

„Technický institut Annessens-Funck byl postaven roku 1905 podle návrhu architekta E. van Ackera a má krásné secesní průčelí**, jako vystřižené z komiksu** belgických kreslířů nebo ze sci-fi filmu.“ (P:17)

Vyjádření ve francouzštině by působilo stylisticky nevhodně, pokud by bylo přeloženo doslovně. Proto jsem provedla tento konstitutivní posun a využila jsem obdobné fráze v češtině, která dostatečně vystihuje význam.

6.5 Omise

Vynechání určitého prvku není v překladu příliš žádoucí, protože dochází k výrazové ztrátě. Ovšem v několika případech jsem k němu přistoupila, aby čtenář nebyl zatížen příliš mnoha pro něj nesrozumitelnými fakty či vysvětlivkami, které by byly nutné, pokud by reálie zůstala zachována. K tomu mohlo dojít v pouze v případech, kde daný prvek nepatřil do významového jádra, a tudíž jeho vynechání nijak nezabránilo převedení invariantu. Všechny tyto posuny jsou individuální.

„Si la station d'épuration de Bruxelles Sud, situé près **des établissements Viangros** à la frontière entre Anderlecht et Forest, est entré en fonctionnement, c'est loin d'être suffisant.“ (O:29)

„Přestože v roce 2000 byla uvedena do provozu čistička odpadních vod Brusel Jih, nacházející se na hranici čtvrtí Anderlecht a Forest, stále to nestačí.“ (P:15)

V této větě postačí jedna informace o tom, kde se nachází čistička odpadních vod, další upřesnění již je redundantní a českému čtenáři nic neřekne. Údaj by bylo třeba vysvětlit, což by bylo nadbytečné, protože tato informace netvoří invariant sdělení.

„(...) Madame Chapeau, célèbre personnage de Bossemans et Coppenolle issu d'une pièce de théâtre qui illustre la mésentente entre deux familles de deux équipes de football adverses: **L'Union Saint-Gilloise et le Daring Club de Bruxelles**.“ (O:31)

„(...) Madame Chapeau“, slavné postavy z divadelní hry Bossemans a Coppenolle, ve které jde o neshodu mezi dvěma znepřátelenými rodinami podporující dva proti době soupeřící fotbalové kluby.“ (P:16)

V této větě jsem vynechala informaci, která českému čtenáři nepřinese nic nového, protože se jedná o okrajovou záležitost – fotbalové kluby, které jsou známé pouze v Belgii, nikoli celosvětově.

6.6 Nivelizace

Nivelizace není žádoucí, snažila jsem se jí proto vyhnout. Přistoupila jsem k ní v zájmu stylistické vhodnosti a srozumitelnosti. V následujícím úryvku je využito apelu na čtenáře jeho zahrnutím do první osoby plurálu. Toto vyjádření by v doslovném překladu do češtiny bylo příliš expresivně zabarvené a stylisticky nevhodné, proto jsem přistoupila k nivelizaci a použila příčinnou předložku *díky*. Ztratil se důraz, ale jádro významu zůstalo zachováno:

„**Remercions vivement la société Intede**, grosiste en tentures. En ayant localisé ses bureaux dans ce pâté de maisons de Saint-Géry et en ouvrant son magasin au public, Intede nous permet d'avoir accès au dernier tronçon de la Senne (...)“ (O:29)

„**Díky čalounické společnosti Intede**, která umístila své kanceláře v domovním bloku ve čtvrti Saint-Géry a otevřela si tam obchod, je umožněn přístup k poslednímu otevřenému úseku řeky Senne (...)“ (P:15)

Dále jsem využila intelektualizace při překladu neologismu *autodérision.* Vzhledem k tomu, že není jasné, k čemu se vztahuje řecký prefix auto- neboli sebe-, zda k autorovi sochy nebo k samotné soše, přistoupila jsem k nivelizaci a tím došlo ke ztrátě daného aspektu slova:

„Superbe clin d'oeil teinté d'**autodérision**, cette sculpture représente tout simplement un chien qui pisse.“ (O:31)

„Socha s jistou dávkou **ironie** představuje čůrajícího psa.“ (P:16)

Závěr

Cílem této bakalářské práce bylo přeložit do češtiny vybrané úseky publikace *Bruxelles insolite et secret* takovým způsobem, aby vznikl ekvivalentní text, srozumitelný širokému českému publiku se zájmem o poznávání nových, neobvyklých míst v Bruselu a zároveň zachovávající všechny jazykové funkce originálu. Dalším cílem práce bylo vytvoření komentáře, který zahrnuje překladatelskou analýzu, vytyčení překladatelské metody, pojedná o překladatelské problematice, překladatelských postupech a překladatelských posunech.

Při práci na překladu jsem narazila na překladatelské problémy spojené s rozdíly ve vyjadřování ve francouzštině a češtině a lingvistické rozdíly těchto dvou jazyků, které bylo možné řešit s pomocí teorií překladu a překladatelských postupů a posunů. Dále se jednalo zejména problémy kulturních reálií a terminologie spojené s urbanismem, které jsem řešila s použitím odborných publikací a článků dostupných na internetu. Byla to zkušenost velmi přínosná pro studium translatologie. Domnívám se, že překlad publikace *Bruxelles insolite et secret* by mohl zaujmout a obohatit Čechy žijící v Bruselu i zvídavé, náročné cestovatele.

Bibliografie

Primární zdroje

CAPART, Nathalie, DE PANGE, Isabelle, VAN BEEK, Nicolas. *Bruxelles insolite et secret*. Versailles 2012: Éditions Jonglez, str. 17–45, 95–102)

Sekundární zdroje

Tištěné zdroje

BRUNEL, Aude; ŠOTOLOVÁ, Jovanka. *Stylistická analýza českých a francouzských textů*. Praha: Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, 2012. ISBN 978-80-7308-408-0

GROMOVÁ, Edita. *Úvod do translatológie*. [1. vyd.]. Nitra: Univerzita Konštantína Filozofa, 2009. ISBN 978-80-8094-627-2

HEROUT, Jaroslav. *Slabikář návštěvníků památek*. Praha: Středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje, 1978

JAKOBSON, Roman. *Lingvistika a poetika*. In Poetická funkce. Jinočany: H & H, 1995. Artes et litterae. ISBN: 80-85787-83-0

JANOVCOVÁ, Eva, LOUCKÁ, Hana, SLÁDKOVÁ, Miroslava, TIONOVÁ, Alena. *Francouzština pro pokročilé*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1992, ISBN 80-04-22619-1

LEVÝ, Jiří. *Umění překladu.* Vyd. 3., upr. a rozš. verze 2. Praha: Železný, 1998, ISBN 80-237-3539-X

NORDOVÁ, Christiane. *Text analysis in translation*. Amsterdam: Editions Rodopi B.V., 1991. ISBN: 90-5183-311-3

PETRÁČKOVÁ, Věra, KRAUS, Jiří. *Akademický slovník cizích slov*. Praha: Academia, 1995. ISBN 80-200-0497-1

POPOVIČ, Anton. *Teória umeleckého prekladu: aspekty textu a literárnej metakomunikácie*. Bratislava: Tatran, 1975

ŠABRŠULA, Jan. *Problémy srovnávací stylistiky francouzsko-české a česko-francouzské*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1974

ŠABRŠULA, Jan. *Vědecká mluvnice francouzštiny*. Praha: Academia, 1986

ŠABRŠULA, Jan. *Základy francouzské skladby*. 2., přeprac. vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1976

VLASÁK, Václav. *Francouzsko-český, česko-francouzský slovník*. Voznice: Leda, 2002. ISBN 80-85927-97-7

Internetové zdroje

http://www.editionsjonglez.com/en/contactinfo-2/ [cit. 2017-16-05]

Český národní korpus. Dostupné z: https://kontext.korpus.cz [cit 2017-04-25]

Databáze překladových ekvivalentů. Dostupné z: https://treq.korpus.cz [cit 2017-04-25]

Encyklopedie Larousse. Dostupné z: http://larousse.fr/encyclopedie [cit 2017-04-25]

Internetová jazyková příručka. Dostupné z: http://prirucka.ujc.cas.cz [cit. 2017-15-05]

Slovník Lingea. Dostupné z: https://slovniky.lingea.cz/ [cit 2017-04-20]

Slovník Larousse. Dostupné z: http://larousse.fr [cit 2017-04-20]

Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupné z: https://fr.wikipedia.org

https://fr.wikipedia.org/wiki/Vo%C3%BBtement_de_la_Senne

https://fr.wikipedia.org/wiki/Sgraffite

https://fr.wikipedia.org/wiki/S%C3%A9cession_viennoise

https://fr.wikipedia.org/wiki/Art_nouveau

https://fr.wikipedia.org/wiki/Oriel

Wikipedia: the free encyclopedia. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org

https://cs.wikipedia.org/wiki/Okulus

Přílohy

Text originálu

MUSÉE DU PLASTIQUE - LE PLASTICARIUM ❶

Près du Petit Château
- Accès : tram n° 51 arrêt Porte de Flandre ou métro Sainte-Catherine
- Contacter Philippe Decelle au 02 344 98 21 pour organiser la visite et connaître l'adresse
- Entrée : 10 € par personne

« Le plastique c'est fantastique !

Le Plasticarium est l'un de ces endroits extraordinaires qui vous font aimer Bruxelles. Situé tout près du centre-ville, le Plasticarium accueille la plus importante collection au monde d'objets en plastique, tant en quantité qu'en qualité. Au-delà de la collection elle-même, la personnalité de Philippe Decelle, le propriétaire de ce musée privé, ajoute beaucoup à l'intérêt de la visite. Passionné par ses objets, il continue d'enrichir ses collections par des achats réguliers. Le jour de notre visite, il venait d'acquérir un modèle de lampe soucoupe volante de 1963. Et c'est avec un humour et un enthousiasme communicatifs qu'il guide personnellement la visite. Seul bémol : afin de ne pas trop se disperser, Philippe demande à ce que l'on réunisse un groupe d'environ 10 personnes (maximum 20), pour ouvrir les portes de son musée.

La collection se concentre principalement sur les objets en plastique créés entre 1960 et 1973 : 1960 est la date de création du premier meuble tout en plastique, et 1973 celle du premier choc pétrolier, qui eut pour effet de renchérir considérablement le prix du plastique, dérivé du pétrole. Cette courte période d'environ quinze ans correspond à l'âge d'or du plastique.

Le plastique doit son existence indirectement à la Seconde Guerre mondiale : avant les années 40, la toile des parachutes était fabriquée en soie, matériau qui provenait en grande partie du Japon. À la suite de l'attaque de Pearl Harbour, les sources d'approvisionnement en soie se tarirent, et les Américains, contraints de trouver un matériau de remplacement, inventèrent le Nylon, une variété de plastique.

Après avoir été accueilli par l'un des cinq bureaux en plastique de Georges Pompidou derrière lequel un mannequin, en plastique bien sûr, est assis, vous accédez aux trois étages de la maison. Au premier, tout sur le design, que notre guide définit comme un *« art décoratif industriel à but social »*. À notre époque et pour le grand public, Starck est un exemple emblématique de ce mouvement. En stylisant des objets de la vie courante comme la brosse à dents et en industrialisant leur production, ce qui permet de baisser les prix de revient, il démocratise l'accès à une certaine forme d'art. Pour ce premier étage, remarquez entre autres le service à pique-nique en forme de soucoupe volante ou le plat à zakouski en forme de sphères. Au deuxième étage est abordée la période post-68, plus « fun », avec notamment les extraordinaires chaises en forme de dent : molaire, double molaire ou même incisive. Puis la fameuse chaise fleur de Günter Beltzig (1967), les célèbres fauteuils bulle et le siège en forme d'œuf.

INSTITUT FRANÇAIS PRAGUE MÉDIATHÈQUE

Notez les formes toujours arrondies, pour des raisons de style, mais aussi de technique : ces formes sans angle vif sont les seules capables d'être démoulées.

Au dernier étage enfin, zoom sur la période récente avec notamment les créations de César ou de Starck. Ne ratez pas une extraordinaire « kitcherie » : le tableau voyageur gonflable. Pour ceux qui dorment souvent à l'hôtel et sont fatigués des décorations impersonnelles de leur chambre, ce tableau, en plastique évidemment, devrait vite devenir indispensable. En arrivant dans votre chambre, vous le prenez dans votre valise, le gonflez et l'accrochez tout simplement au mur. Pas de problème de transport, car dès que vous partez, il suffit de le dégonfler. Un encombrement minimum pour un plaisir maximum, celui de se sentir n'importe où comme chez soi.

Malheureusement, les 500 m² de la maison sont devenus un peu exigus au fil du temps. Avis aux amateurs, Philippe Decelle recherche aujourd'hui un epace d'environ 2 000 m² pour mettre en valeur sa collection de façon optimale.

À VOIR AUX ALENTOURS

ÉCOLE PRIMAIRE ❷

16, rue Locquenghien

Construite entre 1903 et 1908 par l'architecte Fernand Symons, l'école primaire de la rue Locquenghien comporte un superbe sgraffite (voir page 148) attribué à Privat Livemont. Fort dégradé malgré la présence d'une corniche, il représente une grande guirlande de fleurs et de fruits avec laquelle jouent quelques enfants dénudés. Le sgraffite encadre deux arcs ornés de bas-reliefs allégoriques : à gauche, un coq chante le lever du soleil et à droite, une pile de livres évoque le savoir, un hibou la sagesse et une balance l'équité. Plus à droite encore, un troisième arc représente une poule entourée de ses poussins.

STATUE DU PIGEON SOLDAT

❸

Square des Blindés
• Accès : métro Sainte-Catherine

La Belgique est certainement le seul pays au monde à posséder une statue en l'honneur des pigeons soldats. Forte d'une tradition colombophile déjà largement répandue avant 1939 (130 000 affiliés au début du siècle), la Belgique fut en effet le seul pays à utiliser les pigeons voyageurs à des fins militaires pendant la Seconde Guerre mondiale. C'est probablement à sa forte population ouvrière dans la région de Charleroi qu'elle doit cette tradition : disposant de moyens limités, les ouvriers trouvèrent dans la colombophilie un passe-temps qui leur permettait de s'évader à peu de frais.

> ***La Belgique compte encore 36 000 affiliés***

Avec l'augmentation du niveau de vie, le nombre d'affiliés a diminué (36 000 aujourd'hui), mais ceux-ci continuent d'organiser des concours, devenus la raison d'être de cette passion. La cinquantaine de pays qui possèdent une fédération se retrouve ainsi régulièrement autour de lâchers de pigeons, auxquels l'on fait parfois parcourir des distances de 1 500 km.

La fédération belge de colombophilie se trouve 39, rue de Livourne, à Ixelles. On y trouve un secrétariat qui sera ravi de répondre à vos questions ainsi que quelques pigeons au fond du jardin.

LE PIGEON VOYAGEUR

Qu'il soit lâché à 500 m ou à 100 km de chez lui, voire dans certains cas à plus de 1000 km, le pigeon voyageur possède cette fantastique capacité à toujours savoir rentrer chez lui. Même si la raison de ces aptitudes exceptionnelles est toujours inconnue, certains attribueraient ce don à la présence de petits cristaux dans le cerveau. Cette caractéristique fut décelée il y a longtemps et notamment par Jules César qui, lors de l'invasion de la Gaule, utilisa les pigeons voyageurs pour envoyer des messages à Rome et informer ses partisans sur l'avancement de la campagne.

En revanche, que l'on ne s'y méprenne pas : ce que l'on voit parfois au cinéma, c'est-à-dire un pigeon que l'on lâche et auquel on demande d'aller poser un message puis de revenir n'existe pas. Le pigeon est uniquement (façon de parler) capable de retourner chez lui. C'est pourquoi, afin d'envoyer un message à plusieurs endroits, il fallait emporter des pigeons ayant été chacun élevés à l'endroit de destination du message. Afin d'envoyer plusieurs messages successifs au même endroit, il fallait également emporter le nombre de pigeons suffisant... En déplacement, pas de miracle, néanmoins : si ce n'est en se déplaçant de colombier en colombier, il était difficile de recevoir des messages...

PARCOURS DE LA BANANE

4

Des vestiges architecturaux de l'époque coloniale

Outre la salle Gran Eldorado de l'UGC de Brouckère (voir page 37), la décoration de certains immeubles du centre de Bruxelles s'inspire de la flore et de la faune du Congo belge et en particulier de la banane. Remarquez par exemple l'immeuble du 75-79, rue Antoine Dansaert. Construit en 1927 par Eugène Dhuicque pour le grossiste en fruits exotiques Gérard Koninckx Frères, il possède une jolie frise en grès émaillé. Dessinée par Armand Paulis et exécutée par le céramiste parisien Dhomme, elle représente plusieurs motifs de bananes, source de la fortune de nombreux marchands du début du XXe siècle.

On trouve une autre trace du fructueux commerce de la banane de l'époque au 34, boulevard d' Ypres. Construit également pour Gérard Koninckx Frères, ce bel immeuble Art déco possède aussi une décoration de bananes au sommet des pilastres de la façade.

À VOIR AUX ALENTOURS

ATELIER COPPENS 5

23, place du Nouveau Marché Aux Grains
- Ouvert du lundi au vendredi de 10 à 18h
- Visites guidées sur rendez-vous au 02 538 08 13

En retrait par rapport à la rue Dansaert, l'atelier Coppens, malgré son beau néon, reste peu fréquenté par les passants. En le demandant poliment, on peut pourtant y observer l'équipe du célèbre styliste Christophe Coppens à l'œuvre, en train de coudre, agrafer et façonner chapeaux et autres accessoires. Pour 500 € (htva !), vous aurez droit, avec votre groupe d'amis préférés (min. 20 personnes), à une visite guidée : 1 heure durant laquelle Christophe Coppens lui-même (avec un peu de chance) vous présentera différentes techniques et étapes de la confection.

RUE DE LA CIGOGNE 6

138-140, rue de Flandre et 23, rue du Rempart des Moines

La rue de la Cigogne est probablement l'une des plus jolies ruelles de Bruxelles. Recouverte de pavés anciens et bordée de vieilles maisons, elle possède un charme campagnard très apprécié de ses habitants. Côté rue du Rempart des Moines, l'entrée dispose d'un porche surmonté d'une très jolie petite chapelle qui abrite une statue de saint Roch datant de 1780 et dont l'auteur nous est inconnu.

MAISON DU SPECTACLE - LA BELLONE

46, rue de Flandre
- Tél. : 02 513 33 33
- Ouvert du lundi au vendredi de 10h à 18h
- www.bellone.be
- Accès : métro Sainte-Catherine

> ***Invisible de la rue, la Bellone possède l'une des plus belles façades de Bruxelles***

Invisible de la rue, et pour cette raison méconnue d'une bonne partie des Bruxellois, la Maison du Spectacle la Bellone possède l'une des plus belles façades de la capitale. Aujourd'hui transformée en centre dédié au spectacle, elle héberge de nombreuses associations telles que Contredanse, les midis de la poésie, une bibliothèque, une salle de répétition et des salles de réunion. Elle n'accueille malheureusement que trop rarement des spectacles dans ses murs. Dîners, conférences ou autres animations permettent alors de profiter de cette merveille architecturale.

Il est également possible de jeter un œil à la façade en y entrant aux heures d'ouverture de bureau : du lundi au vendredi de 10h à 18h. En restant discret, on vous laissera probablement profiter un moment de cette façade construite entre 1697 et 1708 par Jean Cosyn, architecte-sculpteur qui participa à la reconstruction de la Grand-Place à partir de 1695.

Prenez un petit feuillet explicatif à l'entrée dans le couloir et remarquez les nombreux détails dont le buste de Bellone, déesse de la guerre dans la Rome antique, qui a donné son nom au bâtiment. Il est entouré d'une panoplie d'armes et de bannières.

Bâtie sur une parcelle de l'ancien couvent des sœurs blanches de la Rose-de-Jéricho, La Bellone regorge également de signes et symboles chrétiens. Les douze fenêtres sont à rapprocher des douze mois de l'année et des douze apôtres. Le chiffre 7 se retrouve lui de nombreuses fois : le faisceau de la loi en bas du troisième pilastre à gauche de la porte comporte sept baguettes ; le coq, en bas du premier pilastre à droite de la porte compte sept plumes ; le linteau de la porte principale est marqué de sept « gouttes » triangulaires ; enfin les pilastres sont décorés de sept cannelures parallèles.

C'est un jour de pluie (!) que l'idée de couvrir la cour intérieure de La Bellone vit le jour. Elle se matérialisa en 1995 et permet aujourd'hui de profiter en permanence de ce joyau. Dommage simplement qu'il pleuve autant, car on aurait aimé pouvoir laisser respirer la façade à l'air libre, comme une œuvre du passé toujours vivante.

On a malheureusement aujourd'hui parfois l'impression d'y être comme dans un musée.

À VOIR AUX ALENTOURS

FOUILLES ARCHÉOLOGIQUES À L'HÔTEL MARRIOTT ⑧
4, rue Paul Delvaux
Dans un des bars de l'hôtel Marriott, accessible depuis la rue Paul Delvaux, quelques vitrines témoignent des fouilles archéologiques menées à cet endroit en 1999. Le terrain sur lequel est implanté cet hôtel était anciennement une petite île formée par trois bras de la Senne, sur laquelle on élevait des poissons dans des viviers.

62, QUAI AUX BRIQUES ⑨
Cette maison, représentative de l'architecture du XVIIe siècle, possède une belle porte de style baroque, surmontée d'un oculus et d'une clé ornée d'une barque qui rappelle la vocation portuaire du quartier Sainte-Catherine, autrefois directement relié par des bassins au canal de Willebroek. Ceux-ci furent comblés au XIXe siècle.

VIVA M'BOMA ⑩
17, rue de Flandre
Tel: 02/512 15 93
• Ouvert tous les midis ainsi que les jeudis et vendredis soirs
Chez Viva M'Boma, les papilles les plus aventurières y trouveront leur compte, les saveurs oscillant entre ancestralité et extravagance. La carte de cette ancienne triperie aux murs couverts de carreaux de céramique blanche immaculée propose un pot-au-feu de joues et queues de bœuf à la mœlle, une rognonnade de ris de veau, ou encore des langues d'agneau tièdes. La cervelle, vous la prendrez tartare ou meunière ? Et le pis de vache, à la poêle ou en carpaccio ?

HÔTEL WELCOME ⑪
23, quai au Bois à Brûler • Tél. : 02 219 95 46
• Email : info@hotelwelcome.com • www.brusselshotel.travel
Sympathique hôtel dont chaque chambre est décorée dans le style d'un pays exotique : Chine, Japon, Indonésie, Kenya, etc. La chambre « Belgium » abrite un beau mur de fleurs en mosaïque. Prix entre 96 € pour une chambre simple et 210 € pour la suite avec jacuzzi.

URINOIR DE L'ÉGLISE SAINTE-CATHERINE ⑫

Place Sainte-Catherine
• Accès : métro Sainte-Catherine

> ***Le dernier urinoir public en fonction de Bruxelles-ville***

Sur le flanc gauche de l'église Sainte-Catherine survit le dernier urinoir public opérationnel de la ville de Bruxelles. Peu engageant, il étonne toutefois par son emplacement et raconte à lui seul l'histoire passionnante (!) du traitement des excréments humains dans une capitale.

Les problèmes liés aux excrétions apparaissent avec l'urbanisation galopante. À la campagne, le fumier ou l'étable faisaient parfaitement office de latrines, les déchets ainsi recyclés étant d'ailleurs fort prisés à une époque où les engrais chimiques étaient encore inexistants.

En ville, on fait tout simplement ses besoins dans la rue et la commune achemine les déchets vers le fumier général de la ville. La croissance démographique au XIXe siècle, alliée au problème des mauvaises odeurs (on pensait à l'époque qu'elles étaient porteuses de maladies) ainsi qu'aux considérations morales liées à la pudeur poussent peu à peu les autorités à faire face au problème.

Bruxelles se dote d'urinoirs dès 1845. On s'étonnera à notre époque de trouver un tel endroit de soulagement le long du mur d'une église… Il ne s'agissait pourtant, afin d'éduquer la population à de nouvelles habitudes, que d'opter pour des emplacements dans des endroits fréquentés : école, église ou tout autre édifice public.

L'urinoir de Sainte-Catherine surprend aussi car il laisse en partie voir ce qui s'y déroule. Rappelons que, outre le souci d'hygiène, on voulait également éviter d'inciter les utilisateurs à la débauche… On remarquera d'ailleurs que les femmes n'y avaient pas accès : elles étaient apparemment censées mieux contrôler leurs fonctionnements internes.

Mesdames, si vous ne voulez pas payer l'utilisation des WC dans les restaurants et cafés, sachez tout de même que se libérer d'un besoin pressant dans la rue valait de un à trois jours d'emprisonnement en 1846… De nos jours, ce n'est d'ailleurs pas non plus autorisé.

À VOIR AUX ALENTOURS

MANGER UNE GLACE À LA MOULE COMUS ET GASTEREA, GLACIER ⑬
86, quai aux briques
M. Comus est probablement le glacier le plus original de la capitale : glace à la moule, à l'aubergine, aux anchois… Le maître des lieux insiste : on parle bien de glaces (au lait) et non de sorbets (sirop, eau et sucre) ! Le meilleur moyen de comprendre, c'est d'aller goûter ces saveurs fantastiques. Pour les moins téméraires, il existe aussi les parfums classiques

RECONSTITUTION D'UN TRONÇON DE LA SENNE À DÉCOUVERT

14

23, rue Saint-Géry
• Accès : métro Sainte-Catherine
• Ouvert du lundi au vendredi de 7h à 18h

> ***Un tronçon de la Senne à ciel ouvert dans le centre-ville***

Remercions vivement la société Intede, grossiste en tentures. En ayant localisé ses bureaux dans ce pâté de maisons de Saint-Géry et en ouvrant son magasin au public, Intede nous permet d'avoir accès au dernier tronçon de la Senne qui soit à ciel ouvert dans le centre de Bruxelles. C'est d'ailleurs en se dédoublant à Saint-Géry et en y formant une petite île que la Senne fut à l'origine de la désignation du quartier comme l'îlot Saint-Géry. Le tronçon que l'on aperçoit aujourd'hui, sur fond de couvent des Riches-Claires, n'était en fait qu'un bras secondaire de la Senne et il n'est aujourd'hui qu'une reconstitution qui n'est plus en contact avec le reste de la rivière. Et heureusement, car la véritable Senne est aujourd'hui une infection, un quasi-égout, réceptacle de tous les déchets industriels issus des activités en amont. Si la station d'épuration de Bruxelles Sud, située près des établissements Viangros à la frontière entre Anderlecht et Forest, est entrée en fonctionnement à l'automne 2000, c'est loin d'être suffisant.

Il existe d'autres endroits où apercevoir des traces de la Senne. Le musée des égouts d'Anderlecht en est un (voir page 201). Vous aurez alors accès à une vue sur le voûtement (passage de la rivière en souterrain) de la Senne. Un peu plus en amont, le restaurant La Grande Écluse offre un aperçu sur l'ancienne écluse qui permettait de réguler le niveau des eaux de la Senne dans Bruxelles. Il s'agit en fait du premier voûtement de la Senne. Encore plus en amont, enfin, l'entrée actuelle du voûtement de la Senne se situe rue des Vétérinaires à Anderlecht, derrière la station-service. Un peu plus loin, la ville s'éteint peu à peu et la Senne renaît progressivement.

À VOIR AUX ALENTOURS

TOILETTES DU CAFÉ GREENWICH

15

7, rue des Chartreux

Construit en 1914, le célèbre café Greenwich, rendez-vous des joueurs d'échecs de la ville, possède un très bel intérieur d'origine (aménagé en 1916) qui lui confère une ambiance agréable et authentique, probablement inchangée depuis l'époque où Magritte le fréquentait. Moins connues en revanche sont les superbes toilettes au sous-sol, elles aussi d'époque. Elles méritent une halte.

ZINNEKE-PIS

16

Angle de la rue des Chartreux et de la rue du Vieux Marché aux Grains
• Accès : métro Bourse

> ***Après le Manneken-Pis et la Jeanneke-Pis, la famille est presque complète...***

Superbe clin d'œil teinté d'autodérision, cette sculpture représente tout simplement un chien qui pisse. Après le fameux Manneken-Pis et sa copine, la Jeanneke Pis près de la rue des Bouchers, la famille est complète.

Tom Frantzen, son auteur, s'est spécialisé dans les sculptures urbaines issues de la culture populaire belge. Place Sainctelette, l'agent de police qui est retenu par un « *vaartkapoen* » (mauvais garçon de Molenbeek) sortant de la bouche d'égout, porte le n° 15 en hommage à l'agent de Quick et Flupke d'Hergé. On trouve également au coin de la rue du Midi et de la rue des Moineaux (non loin du Zinneke-Pis) la sculpture de « Madame Chapeau », célèbre personnage de Bossemans et Coppenolle issu d'une pièce de théâtre qui illustre la mésentente entre deux familles de supporters de deux équipes de football adverses : l'Union Saint-Gilloise et le Daring Club de Bruxelles.

À VOIR AUX ALENTOURS

ARBRES LUMINEUX DE LA RUE DES CHARTREUX

17

Rue des Chartreux • Accès : métro Bourse

On peut passer cent fois devant et ne rien remarquer. C'est d'ailleurs probablement le cas de la plupart des gens qui viennent prendre un verre dans le quartier des halles Saint-Géry ou dîner dans la très branchée rue Antoine Dansaert. C'est dommage car la rue des Chartreux offre un exemple de l'un de ces détails urbains qui rendent la ville si attractive et ensoleillent (!) le reste de votre journée.

Situés dans le premier tronçon de la rue des Chartreux, deux arbres métalliques lumineux ont été installés en décembre 1998. À la fois sculptures, réverbères et arbres, ils égaient le paysage urbain avec bonheur. Hauts de cinq mètres, ils sont constitués d'un tronc métallique central et de branches tentaculaires qui se terminent par de petites lampes projetant une lumière diffuse sur le trottoir et les passants.

Œuvre de l'artiste italien Enzo Catellani, ces arbres d'un nouveau type ont été offerts à la ville de Bruxelles par la société Rova, moteur du renouveau de ce quartier. Ils sont un bon exemple du travail de l'entreprise Catellani et Smith, spécialisée dans l'illumination et développant des projets uniques entre art et artisanat. Cette opération se rattache à une approche plus globale de l'échevin de l'Espace public et de l'Environnement, qui consiste à redynamiser et redévelopper les quartiers du centre de la ville.

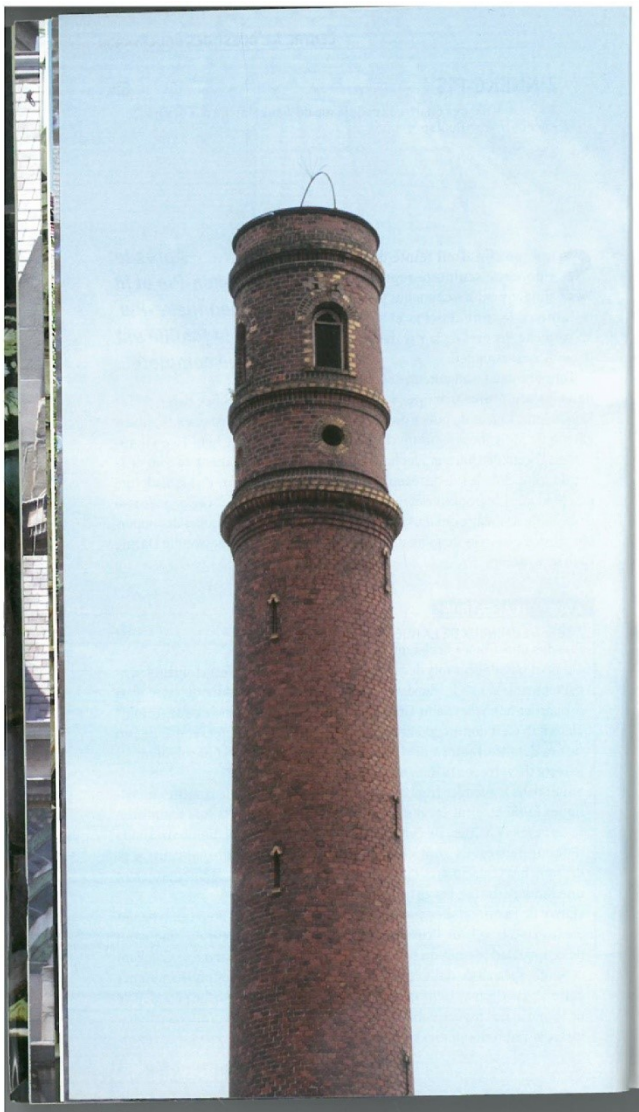

TOUR À PLOMBS

18

54, rue des Fabriques
• Accès : trams n° 18 et 82, arrêt Porte de Ninove
• Ouverture possible mais pas systématique entre 9h et 17h

Ceci n'est pas une cheminée

De loin, la tour à plombs ressemble à n'importe quelle cheminée d'usine et Bruxelles en compte un certain nombre. *A priori* rien de très original donc. Si ce n'est que la cheminée en question n'en est pas une et qu'elle est la dernière tour de ce type en Europe continentale. Construite vers 1885 par la fonderie Pelgrims et Bombeeck, la tour servit jusqu'en 1940 à fabriquer des plombs de chasse selon un procédé étonnant inventé en 1792 par William Watts à Bristol (Angleterre). On accédait au sommet de la tour d'une hauteur de 55 mètres et d'un diamètre de 5 mètres par un escalier en spirale éclairé par des meurtrières. Impraticable aujourd'hui, cet escalier est cependant toujours visible en penchant la tête à l'intérieur de la tour et surtout en essayant d'éviter la fiente des pigeons qui y ont élu domicile. Du haut de la tour, on fondait du plomb dans une chaudière dont le fond était percé de petites ouvertures. Le plomb liquide tombait alors sous forme de gouttelettes et, en l'espace de 55 mètres, se refroidissait de plus de 300 degrés en arrivant au sol. Réceptionnées à l'arrivée de leur chute dans une cuve remplie de sulfite, les gouttelettes solidifiées étaient ensuite usinées, calibrées et enrobées de graphite pour en faire des plombs de chasse.

Classée Monument historique en 1984, la tour à plombs est aujourd'hui en mauvais état. Elle est désormais dans l'enceinte d'une annexe des Arts et Métiers réservée aux étudiants en dentisterie, optique et nurserie. Sonnez fort à des heures orthodoxes. L'une des gardiennes vous ouvrira et si vous le demandez avec la politesse nécessaire, acceptera peut être de vous montrer de plus près ce dinosaure d'un âge d'or industriel aujourd'hui révolu.

Le campanile qui coiffait la tour a disparu et l'ensemble des bâtiments qui subsistent sont en ruine. C'est malgré tout parfait pour les romantiques qui prendront beaucoup de plaisir à déambuler dans ce remarquable vestige industriel en essayant d'imaginer le site à l'époque de son fonctionnement.

A VOIR AUX ALENTOURS

INSTITUT TECHNIQUE ANNESSENS-FUNCK 19

39, rue de la Grande Île • Tél. : 02 510 07 50

Construit en 1905 par l'architecte E. van Acker, l'institut Annessens offre une belle façade Art nouveau que l'on imaginerait très bien sortir tout droit d'une bande-dessinée de Schuiten et Peeters ou d'un film de science-fiction. Ancien bâtiment des Papeteries de Belgique, l'édifice en béton a trouvé son affectation éducative actuelle en 1949. L'entrée est également décorée de céramiques.

FONTAINE PHYSIOGNOMIQUE DE MAGRITTE

20

Place de Ninove

Retrouvez le visage du peintre !

Sur la place de Ninove, rien ne détonne du train-train bruxellois : ni les enfilades de maisons néoclassiques, ni les vieux arbres, ni surtout la fontaine en pierre bleue qui en orne le centre. Et pourtant…

En observant bien le pied mouluré de cette fontaine, si classique à première vue, un double profil surgit en négatif de part et d'autre, circonscrit à ses extrémités par le mince rideau d'eau tombant de la vasque. Vous l'aurez peut-être reconnu ? C'est le visage de Magritte qui est savamment évoqué, et ce d'une manière chère à Luca Maria Patella, auteur de cette œuvre placée en 2002.

Inventeur des « vases physiognomiques », cet artiste italien a déjà notamment sculpté dans le marbre les profils de Goethe, Diderot, Duchamp ou d'Annunzio de manière comparable (pour en savoir plus, rendez-vous sur son site « officiel et officieux » : http://lucapatella.altervista.org). Mais ici, il fait fort : quel hommage plus adéquat pouvait-on rendre au peintre des mystères que cette apparition fantomatique, hantant une anodine fontaine de quartier ?

À VOIR AUX ALENTOURS

21

MAISON PRIVÉE

147, rue du Rempart des Moines, à l'angle de la rue des Fabriques

Une curieuse petite maison dont la façade est couverte de céramiques jusqu'au premier étage : carreaux simples ou sculptés, dessins, fleurs, personnages, hippocampes…

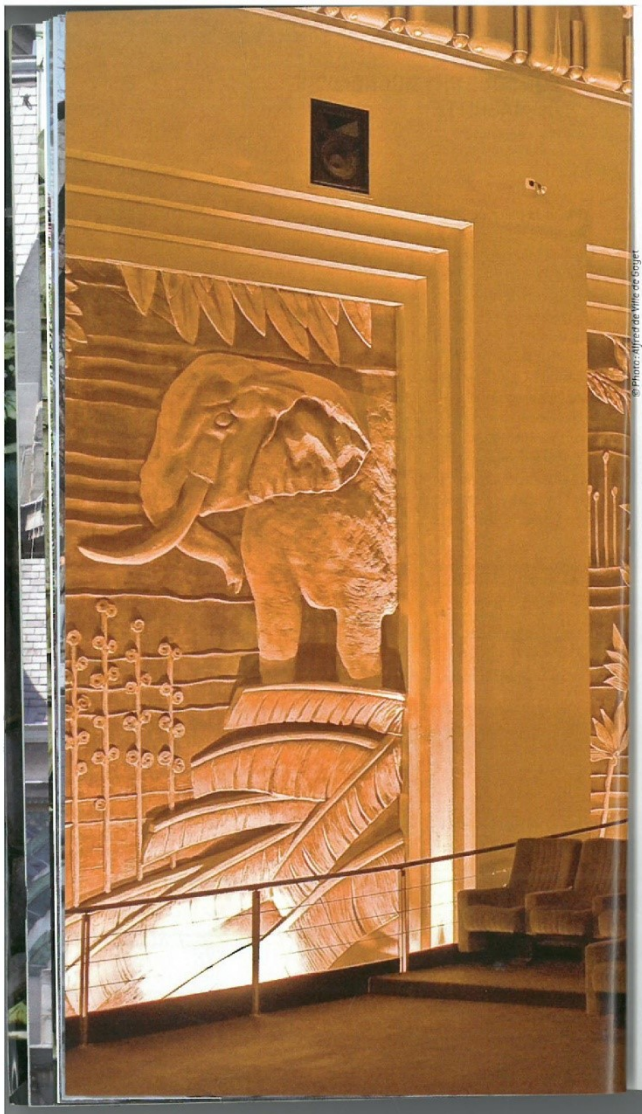

SALLE GRAN ELDORADO DU CINÉMA UGC DE BROUCKÈRE

22

38, place De Brouckère
• Accès : métro De Brouckère
• Tél. : 09 00 10 440

> ***Impression d'Afrique : une salle de cinéma Art déco, avec décor de jungle et tête d'éléphant***

Si le complexe de l'UGC De Brouckère est évidemment connu de tous, la magnifique salle « Gran Eldorado » est une merveille trop oubliée. Noyée au sein des 12 salles que compte le cinéma, la grande salle de 700 places est un bijou de style Art déco. Construite entre 1931 et 1933 par l'architecte liégeois Marcel Chabot, la salle faisait autrefois partie du cinéma Eldorado qui fusionna en 1974 avec la Scala. Après diverses péripéties et une fermeture, UGC réinvestit les lieux en 1992 et rénova la fameuse salle pour en faire le fleuron de son réseau en Belgique.

Et la magie fonctionne. Quel bonheur de se retrouver dans ce cadre confortable, à admirer les différents détails des bas-reliefs en attendant que la séance commence. Une tête d'éléphant dans un coin, un décor de jungle dans l'autre, l'impression d'Afrique est presque là. Quel contraste, ne serait-ce qu'avec les autres salles impersonnelles du complexe De Brouckère ou autres Kinépolis. Quel dommage cependant que dans le programme qu'ils diffusent toutes les semaines, les dirigeants de l'UGC De Brouckère ne mentionnent même pas quel film a l'honneur d'être projeté dans le « Gran Eldorado ».

Pour ceux qui apprécient les motifs de décoration exotique, effectuez également en centre-ville le petit parcours de la banane (voir p. 23).

À VOIR AUX ALENTOURS

PARKING 58

23

Angle de la rue de l'Évêque et de la rue de la Vierge Noire
• Ouvert de 7h à 1h du lundi au jeudi, de 7h à 2h le vendredi et le samedi et de 10h à 1h le dimanche

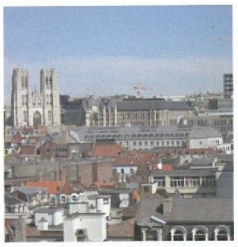

Étonnant parking que ce parking 58. Situé à deux pas du boulevard Anspach, il n'inspire *a priori* pas grand-chose quand vous vous engagez dans ce bâtiment moderne sans forme. Pour vous garer, poursuivez jusqu'au dernier étage. Vous y aurez la surprise d'accéder à un étage en plein air d'où une splendide vue sur Bruxelles s'offre à vous. On peut également y aller à pied ou en ascenseur.

© Musée belge de la Franc-Maçonnerie

MUSÉE BELGE DE LA FRANC-MAÇONNERIE ㉔

73, rue de Laeken
- Accès : métro Sainte-Catherine ou De Brouckère
- Tél. : 02 223 06 04
- Ouvert du mardi au vendredi de 13 h à 17 et de 10 h à 12 h (uniquement pour les groupes sur réservation), le samedi de 13 h à 16 h
- Entrée : 6 €

> ***Tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur la franc-maçonnerie sans jamais oser le demander***

Installé dans l'hôtel Dewez, un immeuble classé du XVIIIe siècle, le Musée belge de la franc-maçonnerie est un excellent moyen pour apprendre les origines historiques de la franc-maçonnerie, la signification des différents symboles tels que le compas et l'équerre et tout ce que vous avez toujours voulu savoir sur la franc-maçonnerie sans jamais oser le demander, le tout grâce à l'exposition de plus de 300 pièces datées du XVIIIe siècle à nos jours. Si vous avez des questions à poser, n'hésitez pas ! Outre les guides-conférenciers qui se feront un plaisir de conduire les groupes à travers un parcours initiatique d'une heure et demie, en tant que visiteur individuel, vous trouverez toujours quelqu'un qui prendra le temps de vous répondre.

Si les temples du 79, rue de Laeken sont en théorie ouverts uniquement aux maçons, ils le sont également aux groupes ayant effectué une réservation : une occasion à ne pas manquer.

Enfin, pour ceux qui se demandent finalement quelle est la finalité des francs-maçons, une réponse est donnée par A. Uyttebrouck : « *Symboliquement, le franc-maçon travaille à la construction du temple de l'humanité, temple intérieur, c'est-à-dire progression de l'individu lui-même, par une meilleure connaissance de soi, et temple extérieur, à savoir progrès de l'humanité.* »

À VOIR AUX ALENTOURS

THÉÂTRE PLAZA ㉕

118-126, boulevard Adolphe Max

Sur simple demande à la réception de l'hôtel Plaza, vous pourrez découvrir un petit joyau de style hispano-arabo-mauresque datant de 1930. Anciennement salle de cinéma, cet espace aujourd'hui loué pour tout type d'événements a gardé une grande partie de sa décoration insolite et de son cachet d'origine.

HÔTEL DE PASSE STUDIO 2000 ㉖

16 et 24, rue Van Gaver, sortie possible par le 40, rue des Commerçants
- Accès : métro Yser
- Tél. : 02 218 33 38
- Chambre aux environs de 25 €. Vidéo : 6,5 €

Brûler un cierge dans un hôtel de passe

Le studio 2000 est probablement l'hôtel de passe le plus étonnant de Bruxelles. Tout commence dans une rue où ce type de lieux est bien représenté. Mais à la différence des autres hôtels de passe, celui-ci possède déjà deux entrées. L'une est visible, pour ceux qui assument, mais l'autre, pour ceux qui ont besoin d'un peu plus de discrétion, se fait directement à partir du parking dont l'entrée se situe à quelques mètres à gauche de l'entrée principale, au n° 16. Préférez l'entrée par le garage, plus originale, au n° 24. Entrée d'autant plus étonnante que, en quittant votre voiture et en vous dirigeant vers la porte d'entrée, vous remarquez avec surprise quelques statues religieuses qui trônent à côté de la porte. Intrigué, vous regardez autour. Et ce ne sont pas une, mais bien une bonne dizaine de statues ou portraits de saints et de la Vierge qui vous accueillent. Le propriétaire a même poussé le raffinement jusqu'à aménager un petit offertoire pour éventuellement brûler un cierge ou se recueillir devant un portrait de Jésus !

Superbe idée pour ceux qui souhaiteraient se repentir immédiatement après avoir commis le péché de chair…

Pour ceux qui souhaiteraient véritablement éviter toute filature, il est possible ensuite de sortir par une porte dérobée qui se trouve à gauche du petit autel, au fond du couloir.

Arriver par un parking au 24, rue Van Gaver, puis ressortir par la porte d'un immeuble tout à fait respectable au 40, rue des Commerçants, qui pourrait se douter de ce que vous avez fait entre-temps ?

À VOIR AUX ALENTOURS

32 ET 36, RUE DES COMMERÇANTS ㉗

À l'angle de la rue Van Gaver qui pratique abondamment un commerce d'un type un peu particulier, deux immeubles néogothiques construits par Mennessier offrent au promeneur curieux ou au client des hôtels de passe aux alentours leurs jolies façades ainsi qu'une sculpture d'une vierge qui semble attristée par le spectacle proposé.

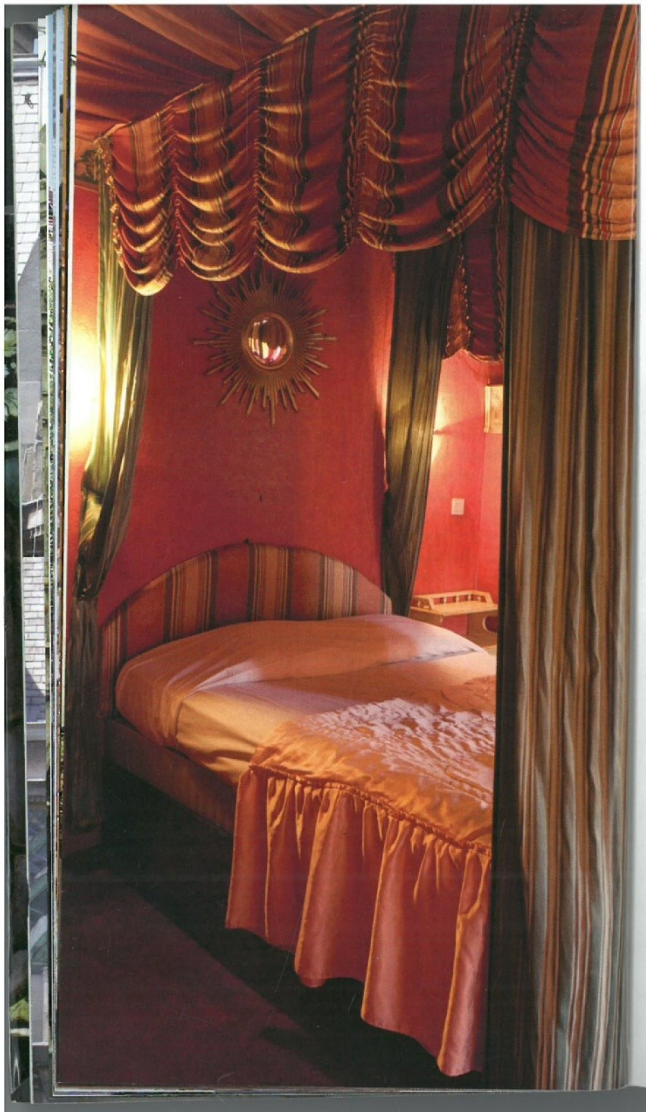

TAVERNE-HÔTEL 5TH AVENUE

28

5, place de l'Yser
- Accès : métro Yser
- Tél. : 02 219 08 91
- Ouvert de 10h à 1h du matin

Cinq chambres ont été décorées pour répondre à vos fantasmes

À quelques mètres du Kaaitheater, voilà un endroit étonnant pour prendre un verre en attendant le début d'un spectacle. Atmosphère jazzy feutrée, quelques lumières tamisées, vous vous sentez bien. Mais rapidement vous vous rendez compte que certaines jeunes femmes ont l'air plus habituées que vous.

Puis en lisant la carte, quelques remarques vous incitant entre autres à utiliser les chambres de l'hôtel l'espace d'une nuit ou de quelques heures seulement attirent votre attention.

Vous êtes tout simplement au sympathique bar d'un hôtel de passe. Un hôtel de passe un peu particulier tout de même, où 13 chambres ont été décorées spécialement pour répondre à vos fantasmes : une chambre bateau « Amor », une chambre « Ali Baba », « Soleil », « Manhattan » avec jacuzzi, une autre coloniale, ou une chambre remplie de miroirs aux murs et au plafond. 25 € à 45 € en « *day use* » dans ce qui reste le plus vieil hôtel de Bruxelles.

Petite restauration également au bar. Accueil charmant des prostituées (évidemment) mais aussi du patron au bar.

À VOIR AUX ALENTOURS

IMPASSE VAN HOETER 29

13-15, quai aux Foins

Une belle cour impasse comprend douze habitations dont les façades sont en cours de rénovation suite à une explosion.
Beau porche d'entrée.

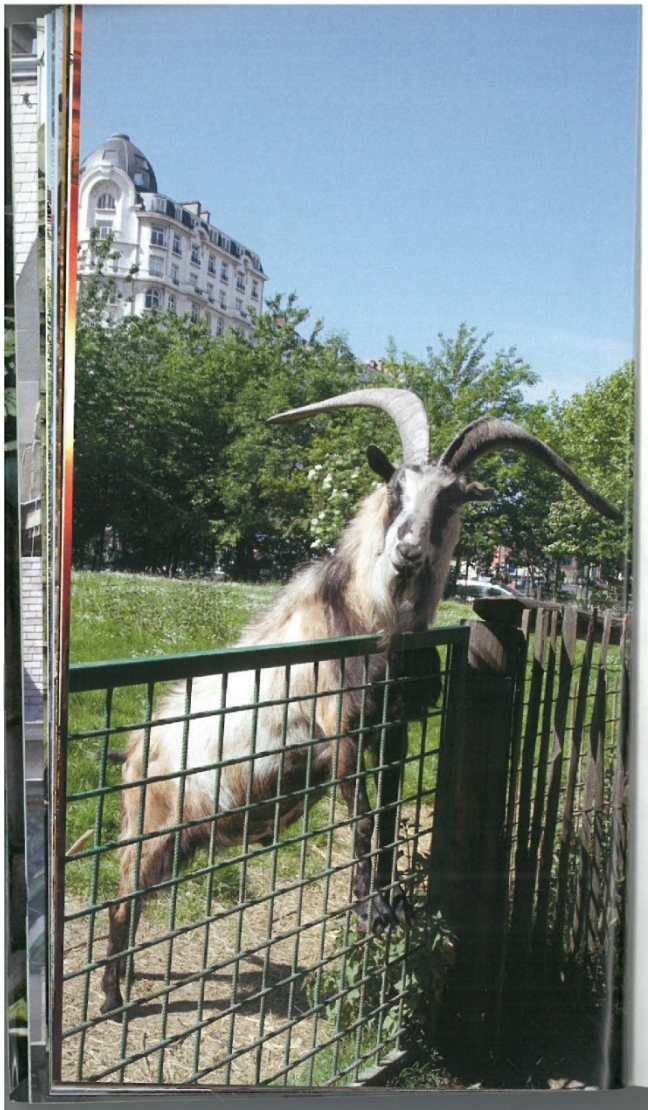

FERME DU PARC MAXIMILIEN

30

2, quai du Batelage
• Accès : métro Yser
• Tél. : 02 201 56 09
• Ouvert du mardi au vendredi de 10h à 17h, samedi de 12h à 16h, fermé lundi et dimanche • Horaire réduit en basse saison
• www.lafermeduparcmaximilien.be

Une véritable ferme, en plein centre-ville

La ferme du parc Maximilien est un endroit absolument étonnant, à dix minutes à pied de la Grand-Place. Coincée entre les immeubles modernes du quartier de la gare du Nord, le petit Ring et l'immense garage Citroën de la place de l'Yser, cette ferme urbaine est un grand bol d'air. Elle offre des scènes tout à fait insolites, en plein cœur de la ville : un mouton broute tranquillement de l'herbe grasse le long d'un joli corps de ferme, des poules picorent du grain sur fond de garage Art déco ou d'immeuble haussmannien, une chèvre se promène devant un colossal immeuble HLM…

Une fois sur place, promenez-vous paisiblement dans cette campagne au cœur de la ville, nourrissez les canards ou les lapins, ramassez les œufs et cultivez le verger ou le potager. Des ateliers sont régulièrement organisés autour de ces activités et plus généralement dans le but de sensibiliser les visiteurs sur le thème de l'environnement et de la protection de la nature. Des animations sont organisées pour les enfants du quartier ou pour des groupes scolaires. Créée de toutes pièces en lieu et place d'un parking dans les années 90, la ferme est une belle réussite.

À l'angle du boulevard Baudouin et de l'avenue de l'Héliport, remarquez également trois sculptures en acier représentant des animaux de la ferme : un coq, un cochon et une vache. Placés en octobre 1999 à quelques mètres de l'entrée de la ferme dont ils signalent ainsi la présence, elles sont l'œuvre de l'artiste belge Pierre Martens, peintre, sérigraphe et sculpteur.

FAÇADES ART NOUVEAU DU QUARTIER SAINT-BONIFACE

1

Rue Solvay et rue Saint-Boniface
• Accès : métro Porte de Namur

Un festival Art nouveau

De façon inattendue, le quartier Saint-Boniface possède une exceptionnelle série de façades Art nouveau.

Le 15 juillet 1898, la commune d'Ixelles lance un concours de façades doté de 15 000 francs belges de prix, espérant ainsi contrôler la qualité des constructions dans un quartier qui commençait à se bâtir. C'est dans ce cadre que furent construites les multiples réalisations Art nouveau d'Ernest Blérot et de certains de ses collègues rue Saint-Boniface et rue Solvay.

Notons que Blérot construisit ces maisons en 1900, année même de l'édification du remarquable ensemble de la rue Vanderschrik à Saint-Gilles. Deux chantiers représentant 28 maisons que l'architecte eut le temps de concevoir grâce à la relative standardisation de ses méthodes : le plan intérieur, toujours le même, s'appuyait sur cinq types de façades possibles, si l'on excepte la diversité des sgraffites.

Nous trouvons dans le quartier onze réalisations de Blérot : rue Solvay, au n° 12, qui fut longtemps la propriété de Blérot lui-même et qui est aujourd'hui encore propriété de l'un de ses descendants ; aux n° 14, 16, 18, 20 et 22 et enfin au n° 19, dont le sgraffite a malheureusement été rénové dans des teintes trop vives, probablement à l'acrylique. Rue Saint-Boniface, le n° 17 possède de jolis balcons ainsi que deux sgraffites cachés par de la peinture blanche représentant Roméo et Juliette en costume médiéval, et les n° 19, 20 et 22 affichent tous trois de jolis sgraffites, même si celui du n° 20 est fort délabré. Remarquez également les beaux balcons du n° 22.

Parmi les autres réalisations Art nouveau du quartier, les plus spectaculaires sont probablement celles des n° 33, 35 et 37 de la rue Solvay, à l'angle de la rue Longue Vie : réalisées par Antoine Dujardin en 1900, elles sont décorées au premier étage par treize sgraffites cachés par de la peinture gris-foncé, attribués à Géo Ponchon.

Citons enfin la maison de l'architecte Victor Taelemans au 32, rue Solvay. Construite en 1904, elle est la cinquième et ultime maison de l'architecte et se différencie des autres maisons Art nouveau du quartier par sa tendance géométrique, plus proche des réalisations de Hankar ou des maîtres de la Sécession viennoise.

LE PLATEAU

2

30, rue du Berger
- Accès : Métro Porte de Namur
- e-mail : info@nadine.be
- Tél. : 02 513 41 04
- Gratuit sauf exception

Aujourd'hui, l'ancienne salle des fêtes accueille des performances "expérimentales"

Géré par l'association Nadine, le Plateau est un lieu surprenant que l'on ne découvre pas par hasard. Juste après l'entrée sur rue, poussez la première porte à droite, empruntez sans hésiter l'escalier raide, vous y êtes.

Construit en 1907 par l'architecte F. Van Roelen pour servir de salle des fêtes à l'école Saint-Boniface, le Plateau fut réaménagé en 1990 par Eugeen Liebaut.

Depuis cette date, le très beau volume est le théâtre de performances que l'on peut qualifier d'expérimentales.

Le jour de notre visite, munis d'un casque branché sous la scène, nous avons assisté à une performance de danse contemporaine très originale : sur une petite scène occupée en son centre par un bouquet de branchages, une femme en costume blanc est immobile. À ses côtés, un homme également tout de blanc vêtu s'affaire derrière une console et crée en direct de la musique expérimentale ou plutôt des sons. Stockhausen paraît bien sage.

De l'autre côté, le troisième homme, toujours en blanc et les pieds nus, tient sur ses genoux une autre console, qui lui sert à régler les lumières. En une savante harmonie totalement déstructurée, musique, lumière et danse s'entre-croisent comme dans un ballet minuté, entrecoupés d'arrêts impromptus.

La fin de la performance est également novatrice : pendant l'une des interruptions, alors que les trois artistes et la danseuse restent en place, un écran s'allume et passe en boucle un petit film ainsi qu'un texte. Ce n'est qu'au bout d'un moment que l'on ose se lever, pensant qu'il s'agit d'un problème technique. Mais en observant l'air impassible des artistes, on se prend à imaginer que c'est tout à fait prévu. Et c'est uniquement en arrivant au bar, l'air un peu gêné de s'être levé avant la fin, que l'on apprend que c'est effectivement fini !

À VOIR AUX ALENTOURS

3

ATELIER DE GÉO PONCHON
25, rue de la Croix

Ancien bâtiment néo-classique qui présente trois panneaux de sgraffites de belle facture mais en mauvais état. Ponchon, qui était lui-même auteur de sgraffites, avait à l'époque imaginé un système pour éviter la dégradation des sgraffites due à l'action du temps et des intempéries. Il proposait tout simplement à ses clients, rebutés par le coût élevé d'une restauration complète devenue nécessaire après quelques années, d'effectuer un entretien régulier, moyennant un abonnement annuel.

MUSÉE CAMILLE LEMONNIER

4

150, chaussée du Wavre
- Accès : métro Porte de Namur
- Ouvert tous les jours de la semaine de 10h à 12h et de 14h à 16h ou sur rendez-vous
- Tél. : 02 512 29 68

À l'instar d'Ernest Hemingway, Victor Hugo ou Erasme, Lemonnier écrivait debout

Une visite dans le musée Camille Lemonnier (1844-1913) est un moment à part, principalement par la grâce du conservateur Émile Kesteman, qui insiste pour guider personnellement toutes les visites. Probablement parce qu'il a compris qu'il n'est pas facile de visiter un musée d'écrivain sans accompagnement. Et c'est avec passion et enthousiasme qu'il parvient à vous intéresser aux moindres détails de la vie de Camille Lemonnier et de son entourage.

Installé au premier étage de la maison des écrivains belges, le musée fut créé en 1946 grâce au legs des collections actuelles par Marie Lemonnier, fille aînée du maître. Il garde toujours aujourd'hui un côté intimiste extrêmement agréable. D'une culture encyclopédique, Monsieur Kesteman vous conduira à travers les trois pièces de ce musée rempli de souvenirs liés à l'écrivain : peintures de certains de ses amis et proches (Constantin Meunier, Van Rysselberghe…) ainsi que quelques toiles de sa propre main ; son cabinet de travail reconstitué ; une librairie composée de 53 magnifiques volumes illustrés par plusieurs artistes belges tels que Claus, Ensor, Knopf… ; une statue de Rodin et également un portrait de l'écrivain où l'on se rend compte qu'à l'instar de Hemingway, Victor Hugo ou Erasme, Lemonnier écrivait debout.

À VOIR AUX ALENTOURS

52, RUE SOUVERAINE 5

Bel immeuble Art nouveau construit par Gustave Strauven en 1902. Une des rares constructions de l'architecte en dehors de Schaerbeek et du quartier des squares. Par rapport à la construction originale, notez qu'un étage a été rajouté. Pour les aficionados de Strauven, rendez-vous notamment à la célèbre maison Saint-Cyr, 11, square Ambiorix ainsi qu'au 85, boulevard Clovis (voir pages 123 et 125).

ÉTABLISSEMENTS DEMEULDRE ❻

141-143, chaussée de Wavre
• Tél. : 02 511 51 44
• Ouvert du mardi au samedi de 9h30 à 18h30

> ***L'ancienne fabrique n'existe plus, mais la boutique garde l'une des plus belles vitrines de Bruxelles***

Les Établissements Demeuldre possèdent l'une des plus belles vitrines de magasin de l'agglomération bruxelloise. Réalisée en 1904 par l'architecte Maurice Bisschops, élève d'Horta, elle attire immanquablement le regard et incite à pénétrer dans l'enceinte de la boutique. On y trouvera un magnifique comptoir en bois et surtout, dans l'escalier, de beaux panneaux de céramique réalisés en 1880 par Isidore de Rudder, allégories représentant la musique, la couleur et l'architecture.

Fondés en 1830 par le porcelainier lorrain Charles-Christophe Windisch, les Établissements Demeuldre furent pendant plus d'un siècle un important fabricant de céramiques. Reprise par M.A. Caillet en 1842, cédée en 1852 aux époux Vermeren-Coché, la fabrique est finalement achetée par la famille Demeuldre-Coché en 1900. Agrandie plusieurs fois, elle accueille le magasin de détail actuel à la fin du XIXe siècle.

La production cessa en 1953 et l'atelier de fabrication fut détruit en 1960. Les établissements s'enorgueillissent entre autres de la réalisation des décors extérieurs de l'ancien magasin Old England au Mont des Arts et de la décoration de la Maison du Peuple de Victor Horta, détruite dans les années 60. Depuis l'arrêt de la production, les locaux de la rue de Wavre se limitent à la vente de porcelaines, cristal, orfèvrerie et arts de la table.

Notez que la directrice actuelle, Françoise Demeuldre-Coché, est une descendante du fondateur historique.

À VOIR AUX ALENTOURS

SGRAFFITE ❼
47, rue Malibran
Construite en 1900 par l'architecte Édouard Pelseneer, la maison du 47, rue Malibran comporte d'importants sgraffites dessinés par Paul Cauchie. Ils ont été restaurés de façon très maladroite et ont perdu leur charme et leurs couleurs d'origine. La grande fenêtre peinte en jaune qui remplace le bow-window d'origine n'est pas non plus du meilleur goût. Il reste néanmoins un dessin original de Cauchie : bâtie pour un entrepreneur, la maison est décorée de sgraffites représentant des ouvriers construisant une maison.

PETITE RUE MALIBRAN ❽
La petite rue Malibran, outre son nom charmant, est une pittoresque alternative quasi-campagnarde à la rue Dillens dont elle est presque parallèle.

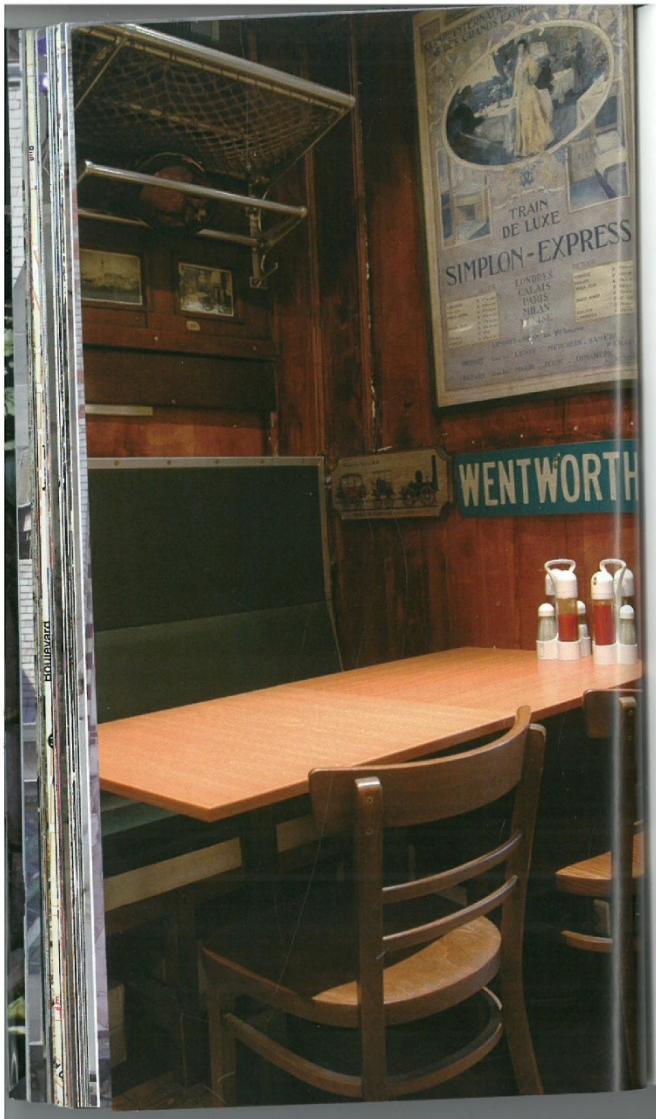

RESTAURANT INDOCHINE

9

58, rue Lesbroussart
• Accès : tram n° 81 ou 82, arrêt Dautzenberg
• Tél. : 02 649 96 15
• Ouvert tous les jours sauf dimanche de 12h à 15h et de 19h à 23h30

> ***Un refuge de la contre-pensée moderne***

Dès la vitrine, on se rend compte que ce restaurant est un peu à part. Quelques phrases sont affichées ici et là : *« Mieux vaut le bruit des bottes que le silence des pantoufles »* ou *« La dictature c'est ferme ta gueule, la démocratie c'est cause toujours, et l'Indochine, c'est Bon appétit. »* Puis on entre, en passant sous un panneau en allemand intimant formellement de *« Ne pas sortir avant l'arrêt du train. »* Le train, fil rouge de la décoration, est également le symbole du voyage vers le passé indochinois du propriétaire vietnamien de ce curieux petit restaurant.

Le panneau routier *« Attention au train »*, qui vous accueille dans la première partie de la salle vous incite plutôt à vous asseoir au fond, près de la caisse que le patron a fait fabriquer sur le modèle d'un guichet de gare. Là, vous serez installé sur d'authentiques banquettes de voyageurs, sous le rack à valises devant d'inévitables photos de paysage jaunies par le temps.

Au-delà du décor, le restaurant se veut aussi un refuge de la contre-pensée moderne, contre le matérialisme ambiant et pour la morale. L'entarteur national vient régulièrement faire un tour et un film en son honneur y a même été tourné.

Bref, un amusant détour dans Ixelles, même s'il ne faut s'attendre à rien de spécial côté cuisine, car n'oubliez pas que si *« Le veau se vend au poids, le travailleur se vend au mois. »*

Prix vraiment très raisonnables avec un lunch à 8,5 €. Parfait pour les chômeurs, que le patron appelle gentiment *« les travailleurs ayant cessé de nuire »*.

À VOIR AUX ALENTOURS

MUSÉE D'ARCHITECTURE

10

86, rue de l'Ermitage • Tél. : 02 649 86 65 • Ouvert du mardi au dimanche de 12h à 18h (21h le mercredi) • Entrée : 2-4 €

Installé dans une ancienne loge maçonnique construite par Fernand Bodson, le musée d'Architecture accueille des expositions conçues à partir des collections d'archives d'architecture moderne. Si l'espace en lui-même est joliment rénové, les expositions présentées sont assez pointues et intéresseront surtout les spécialistes et les passionnés.

Au 80, rue de l'Ermitage, jolis sgraffites en mauvais état.

VICTOR HORTA (GAND, 1861 – BRUXELLES, 1947)

Belge internationalement reconnu, Victor Horta s'impose comme le maître de l'Art nouveau. Son architecture se caractérise par une conception révolutionnaire de l'espace, de la lumière et du confort. Dans ses réalisations, l'escalier, libéré de sa cage, devient l'épine dorsale de la maison. La lumière est exploitée sous toutes ses formes, pénétrant horizontalement via de larges fenêtres et zénithalement par des lanterneaux garnis de vitraux. En outre, un confort thermique est assuré à l'habitation par le biais de systèmes de chauffage et de ventilation novateurs. Technicien et concepteur d'espace, Horta est aussi un créateur de formes nouvelles, schématiquement résumées par sa ligne en « coup de fouet ». Il fut l'un des premiers architectes européens à oser une utilisation franche de l'acier, rendu visible en façade et à l'intérieur : des colonnes en fonte particulièrement fines, favorisant la pénétration de la lumière ou des poutrelles métalliques utilisées en éléments portants permettant de dégager les espaces.

Un choix innovant et risqué à une époque où le fer était confiné aux seules constructions industrielles ou commerciales. Mais sa collaboration avec l'architecte A. Balat, lors de la construction des serres royales de Laeken, l'avait familiarisé avec ce matériau. Travaillant pour une clientèle bourgeoise, éclairée et aisée, Horta a bénéficié de moyens financiers importants pour ses réalisations. Il put ainsi profiter de matériaux de grande qualité – marbres et bois précieux notamment.

Dans une idée d'œuvre d'art total, il conçut pour chaque demeure tous les modèles de charnières, de poignées de porte, de clefs et d'espagnolettes. En résultent des maisons comme des portraits, taillées sur mesure pour leurs commanditaires. Intelligentes et innovantes, en façade comme à l'intérieur, ses réalisations furent beaucoup copiées, mais jamais égalées. Ses suiveurs se limitèrent la plupart du temps à un travail en façade, parfois très réussi, mais qui reprenait les schémas traditionnels d'aménagement intérieur.

Réalisations citées dans ce livre : 6, rue Paul-Émile Janson ; 224 et 346, avenue Louise (Ixelles) ; 37, rue Lebeau (Centre) ; 2, 3 et 4, avenue Palmerston (Quartier de l'Europe) ; 66, rue de l'Hôtel des Monnaies (Saint-Gilles) ; 266, chaussée de Haecht (Schaerbeek) ; et 80, avenue Brugmann (Forest).

HÔTEL TASSEL

11

6, rue Paul-Émile Janson
• Accès : trams 92 et 93

« La première réalisation de l'Art nouveau

Construit par Victor Horta en 1893-1894 pour l'ingénieur Tassel, l'hôtel Tassel provoqua au moment de son édification une petite révolution dans le monde de l'architecture. D'une conception totalement nouvelle pour l'époque, il fut considéré comme la toute première véritable construction de style Art nouveau. Devenue un manifeste de ce style architectural, la maison innove par l'utilisation du fer en façade, l'arrondi des lignes et notamment du bow-window central, l'importance du verre et surtout la position centrale de la porte d'entrée. Traditionnellement, la maison bourgeoise présentait une porte d'entrée située à gauche ou à droite. Elle ouvrait sur un long couloir qui donnait lui-même accès à deux ou trois pièces en enfilade, seule la pièce située en façade recevant la lumière directe. Privilégiant la clarté, Horta rompit avec ces habitudes et transforma l'espace intérieur afin d'offrir à chacune des pièces une lumière la plus directe possible. Le positionnement central de la porte d'entrée est un bon indice de l'application de ces nouveaux principes de construction définis par Horta. Rénové entre 1982 et 1985, l'hôtel Tassel est une propriété privée et, hors cas exceptionnels, ne se visite pas.

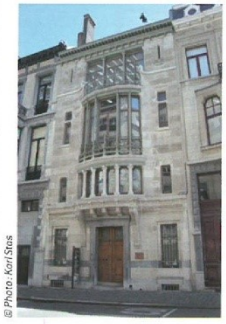

© Photo : Kori/Stas

À VOIR AUX ALENTOURS

HÔTEL SOLVAY

12

224, avenue Louise
• Visites de groupe sur réservation au 02 640 56 45

Construit en 1894-1898 et classé en 1977, l'hôtel Solvay est une autre réalisation de Horta. Construit pour Armand Solvay, fils de l'industriel Ernest Solvay, fondateur de l'entreprise chimique du même nom, il fut habité par sa famille pendant plus de cinquante ans avant d'être sauvé de la démolition. Sa façade se caractérise par les deux bow-windows latéraux, mais surtout par le niveau très bas du balcon central qui permettait d'être plus proche de la rue, à une époque où l'avenue Louise était encore une promenade chic et à la mode. L'intérieur, dans le plus pur style Horta, est l'élément le plus intéressant.